

Komunitator

Časopis KONCERNA KOLEKTOR Letnik 15 Jesen 2015

številka
76

Plinifikacija Idrije
Topilnica bo dobila novo podobo
Kolektor kupil večinski delež v Micro-Motorju

Avtomobilsko zavarovanje z akcijo SPROSTI ČAS

Podaljšano do
29. 2. 2016

Za varno in sproščeno uživanje
v prostem času ob sklenitvi
avtomobilskega zavarovanja
prejmete:

- **brezplačno zavarovanje**
prtljage,
- **25 EUR popusta** pri zavarovanju
kolesarjev,
- **25 EUR popusta** pri turističnem
zavarovanju.

  Zavarovalnica Triglav

Vse bo v redu.

triglav

www.triglav.si

Polona Rupnik
Glavna in odgovorna urednica

Pestro jesensko dogajanje

Jesen je naravo že odela v svoje najočarljivejše barve. Tako kot jesen s svojo pestro paletto barv spreminja naravo, se spreminja tudi svet okrog nas. Nenehno, dan za dnem nas razveseljuje s čim novim. Predvsem smo lahko veseli tistih novosti, ki bogatijo naše življenje.

Ozrmo se okrog sebe in videli bomo, kako se je Idrija v zadnjih letih spremenila. Poleg vidnih sprememb pa smo vsak dan priča tistim, ki prostemu očesu sicer niso vidne, a so ravno tako pomembne. V tokratni številki Komunitatorja smo izpostavili nekaj novosti, ki jih prinaša jesen.

Začnimo kar z največjo investicijo idrijske občine, to je rekonstrukcijo in dograditvijo centralne čistilne naprave in kanalizacijskega omrežja. Projekt se je začel že dobri dve leti nazaj, če ne celo več. Vsi se še dobro spomnimo »prekopane« Idrije, ki nam je kljub vsej potrpežljivosti na trenutke parala živce. A se je splačalo.

Vsekakor pa se bo splačalo potrpeti, ko bodo kaj kmalu spet začeli kopati. Kjer ob gradnji kanalizacijskega omrežja niso poskrbeli tudi za plinifikacijo, bodo to uredili v naslednjem letu,

saj je idrijska občina podpisala koncesijsko pogodbo, s katero so se vpletene strani obvezale, da bodo v treh letih v Idrijo pripeljale zemeljski plin – energent, zaradi katerega naj v času kurilne sezone naše denarnice ne bi trpele tako kot zdaj in zaradi katerega bo zrak v idrijski kotlini čistejši.

Kakovost okolja, v katerem živimo, nedvomno vpliva na naše zdravje. Če gre verjeti napovedim, naj bi v treh letih dobili tudi kolesarsko stezo. Verjetno se mnogi, če ne kar vsi, strinjate, da bi res že bil čas. Prvi korak v tej smeri je že narejen, saj smo v Mejci, skozi katero naj bi tudi potekala kolesarska steza, dobili počivališče za kolesarje.

Obetajo pa se tudi nova delovna mesta. Koncern Kolektor napoveduje kar 50 novih zaposlitev. Ta bodo posledica nakupa večinskega deleža v švicarskem podjetju Micro-Motor. Z omenjenim nakupom bodo v Idrijo preselili celotno proizvodnjo in obogatili portfelj izdelkov na programu Elektronika in pogoni.

Izkoristite torej možnosti, ki vam jih ponuja lokalno okolje, izkoristite svoje proste trenutke ter uživajte jesen s polnimi pljuči.

HOTEL JOŽEF

Koncert ob 100. obletnici rojstva

Edith Piaf

19. novembra 2015, ob 19:00

Koncertna verzija monodrame KOT JAZ, posvečene Edith Piaf

Igra in poje: **Lara Jankovič**

Harmonikar: **Marko Brdnik**

Letos beležimo 100. obletnico rojstva pariškega vrabčka Edith Piaf.

V ta namen vas vabimo, da jo praznujemo skupaj z našim vrabčkom Laro Jankovič in v slovenščino s strani Tomaža Letnarja prepesnjenimi pesmimi.

Rdeča nit je ljubezen v vseh agregatnih stanjih, ki je sploh bila vodilo v burnem in težkem življenju Piafove.

Rezervacije vstopnic sprejemamo na:

tel. št.: **08 20 04 250** ali preko

e-pošte: **info@hotel-jozef.si**.

Število prostih mest je omejeno.

Komunitator

Časopis KONCERNA KOLEKTOR Letnik 15 Jesen 2015

Fotografija na naslovnici
Nejc Menard

Izdaja: FMR - MEDIA založništvo publikacije in promocija d. o. o., **Direktorica:** Tadeja Golob, **Glavna in odgovorna urednica:** Polona Rupnik, **Uredništvo:** Arkova 43, 5280 Idrija, **E-mail:** polona.rupnik@kolektor.com, **tel.:** (05) 37 50 599, **GSM** 051 689 204, **Grafični oblikovalec:** Andrej Potočnik **Sodelavci:** Claudia Costa, Anja Erjavec, Marjan Drmota, Gorazd Lapanja, Nataša Luša, Polonca Pagon, Miran Podobnik, Polona Rupnik, Filip Šemrl, Irena Štucin, Mitja Vari, Maja Vojska, Anica Uršič Vončina, Anka Vončina, Grega Žorž **Fotografije:** Boštjan Berglez, Rafael Bizjak, arhiv Občine Cerklje, arhiv OŠ Cerklje, geopedia.si, Branko Govekar, arhiv ICRA, arhiv Čipkarske šole Idrija, arhiv Gimnazije Jurija Vege Idrija, Mestni muzej Idrija, Mojca Gorjup Kavčič, Matjaž Kosmač, Ivan Laharnar, Valter Leban, Nataša Luša, Nejc Menard, arhiv Prosperie, Vinko Petrič, Andrej Potočnik, arhiv Metke Primožič, Bruno Rupnik, Polona Rupnik, Urban Štebljaj, Bojan Tavčar, Sašo Tušar, Anka Vončina, Grega Žorž **Oblikovna zasnova:** Futura DDB d.o.o. **Jezikovni pregled:** Anja Bolko **Naklada:** 8000 izvodov **Naročnina:** časopis je brezplačen **Tisk:** ALE d.o.o. **Distribucija:** Pošta Slovenije Časopis si lahko ogledate na spletni strani: www.fmr.si, www.kolektor.com **Naslovnica:** Topilnica

Copyright© FMR - MEDIA. Fotografije in vsebina časopisa so zaščiteni z avtorskimi pravicami. Nobenega dela časopisa ni dovoljeno razmnoževati, niti kako drugače kopirati, navedbe iz njega pa je mogoče uporabiti le po predhodnem pisnem dovoljenju izdajatelja

08

Utrip lokalne skupnosti

Ogrevanje na zemeljski plin v kurilni sezoni 2018/2019

Utrip lokalne skupnosti

V Idriji ponovno zaživel kino, Pr'Farci dobili novo knjižnico

18

Poganjamo prihodnost

Kolektor kupil delež v švicarskem podjetju Micro-Motor

Aktualno

Dolgoročna energetska politika Slovenije

26

Predstavljamo

»Naredi dobro prvič«

Razglednica iz tujine

Potovanje po Avstraliji

Slovenija malo drugače

Idrija, kraj ob meji

Kulinarika

Jesen v kuhinji

Geopark Idrija želi širši javnosti približati geološko, naravno in kulturno dediščino ter jo ozaveščati o njenem ohranjanju in varovanju. Največji poudarek namenjajo šolski mladini, zato so zanje pripravili pester nabor pedagoških programov z naslovom »Geodoživetja za male in velike raziskovalce«, katerih osnovno vodilo je biti naraven, zabaven in poučen hkrati. Z izhajanjem iz učnih načrtov posameznih predmetov in razredov želijo učiteljem in učencem popestriti in nadomestiti vsakdan v učilnici.

Zadnje avgustovsko soboto je bila Idrija v znamenju žlikrofov. Na mestnem trgu so se lovci pomerili v kuhanju divjačinske bakalce. Pokal za najboljšo je prejel par iz lovske družine Most na Soči. Sledilo je senzorično ocenjevanje idrijskih žlikrofov. Že trinajstič zapovrstjo je prvo mesto zasedla gostilna Kos, ki je od sedmih proizvajalcev najbolj prepričala komisijo. ICRA in Mestna knjižnica in čitalnica Idrija sta razpisali natečaj za najboljšo zgodbo o žlikrofih, nagrado zanjo pa je prejela Anka Vončina za prispevek »Ko kuhaš z ljubeznijo«.

Regionalno stičišče NVO Planota in Agencija LARS sta organizirali 6. Festival nevladnih organizacij Goriške statistične regije, ki je letos potekal v Cerknem. Na okrogli mizi, odru in stojnicah se je predstavilo več kot 35 nevladnih organizacij iz vse Slovenije. Namen tovrstnih festivalov je mreženje – spoznati drug drugega, navezati nova prijateljstva ter v bodoče medsebojno sodelovati.

Obrtno-podjetniška zbornica Slovenije vsaki dve leti podeli največ štiri priznanja rokodelcem, ki pomembno prispevajo k njegovemu razvoju. Letos je nagrado »Zlata vitica« prejela tudi Čipkarska šola Idrija za ohranjanje čipkarskega znanja med mladimi. S tem je postala prvi javni zavod, ki je prejel tovrstno priznanje. Veščine klekljanja se v Čipkarski šoli Idrija uči 433 otrok in mladih.

Planinsko društvo Idrija je letos obeležilo jubilejno 60. obletnico koč na Hlevišah. Prireditve sta se med drugimi udeležila tudi predsednik Planinske zveze Slovenije Bojan Rotovnik in idrijski župan Bojan Sever, slavnostni govor o prostovoljstvu pa je imel predsednik idrijskih planincev Nace Breitenberger. Gradnja koč pod vrhom Hleviške planine je bila leta 1953 velik gradbenih podvig, saj je bil teren zahteven, do lokacije pa je vodila le strma steza. Planincem so pri gradnji pomagali rudarji, ki so jim postavili zelo strmo žičnico od gozdarske poti v Slanicah do gradbišča. Gozdno gospodarstvo je brezplačno odstopilo les za koč, ki so ga planinci sami posekali v okolici. Zidake in strešnike so dobili pri rušenju med vojno poškodovanih hiš. Leta 1955 je bilo slavnostno odprtje koč. Z žičnico so prepeljali 500-litrski sod vina in več sto kilogramov hrane, slavlja pa se je udeležilo preko tisoč Idrijčanov. Kočo so prenavljali zadnjih 14 let s pomočjo sredstev občinskega proračuna ter prostovoljnimi delom planinskega društva.

Na 11. Kmečki tržnici v Idriji se je predstavilo preko 20 mladih lokalnih ponudnikov mleka in mlečnih izdelkov, sadja, zelenjave, kruha, medu, vina, kozmetike in volnenih izdelkov. Potekali so vodeni ogledi mestnega čebelnjaka, predstavljena je bila dediščina lanu, za otroke pa so potekale ustvarjalne delavnice.

Ob dnevu odprtih vrat z naslovom »Šola včeraj, danes, jutri« so na osnovni šoli Cerknjo obeležili spomin na 70. obletnico ustanovitve Nižje gimnazije v Cerknju, ki je svoja vrata odprla novembra 1945 in delovala do šolske reforme leta 1958, ko so bile ukinjene vse nižje gimnazije. V 14 letih delovanja je šolanje zaključilo okoli 500 dijakov. V njenih prostorih je danes Osnovna šola Cerknjo.

Občina Cerknjo je svoj občinski praznik počastila s slavnostno sejo sveta in podelitvijo najvišjih nagrad. Bevkovo nagrado je prejela visokogorska kmetinja Na ravan, ki je postavila temelje na področju dodane vrednosti v proizvodnji mleka in mlečnih izdelkov. Drugo nagrado je prejelo Športno društvo Pedal, ki je zaslužno za razvoj kolesarskega turizma na Cerkljanskem, Bevkovo priznanje pa je prejel Brane Brelih, ki se ukvarja s sodobnimi mediji. Naslov častnega občana pa zdaj pripada glasbeniku Ljubenu Dimkaroslemu, ki mu je iz replike neandertalčeve piščali uspelo priklicati neverjetne možnosti igranja in je tako tesno povezan z mestom.

Mesecu požarne varnosti so se pridružili tudi gasilci in gasilke PGD Cerknjo, ki so 10. oktobra pripravili Dan odprtih vrat. Tematika je temeljila na evakuaciji, skladno z letošnjim sloganom »Ko zagori, ven naj se ti mudi«. Predstavili so svoja vozila in opremo, izvedli različne vaje, promovirali svoje humano delo in skušali pridobiti nove člane. Največ zanimanja je poželo novo gasilsko vozilo Iveco Multistar.

Na pobočjih Smučarskega centra Cerknjo je bila zaključena je bila poletna sezona v parku Bike & fun, prva v tovrstni obliki. Bike park ponuja razgibane gozdne proge za spust z gorskimi kolesi, zahtevnostno primerne za najširši krog kolesarjev. Sicer pa park zajema tudi druge aktivnosti zabavnega preživljanja prostega časa na prostem (mini nogomet, odbojka, badminton, lokostrelstvo, pikado, balinišče, hoja po traku (slackline), trampolin in otroška igrala ter piknik prostor), v tamkajšnji restavraciji Alpska perla pa so osvežili tudi kulinarčno ponudbo. Struktura gostov je zajemala od adrenalina željnih kolesarjev do mladih družin, pohodnikov in starejših obiskovalcev iz vse Slovenije, pa tudi iz sosednjih držav. Organizatorji so pripravili različne turistične pakete v kombinaciji s kosilom, vožnjo s sedežnico in obiskom parka. Z obiskom so bili zadovoljni, odzivi gostov pa jih navdajajo z optimizmom tudi za prihodnje sezone, saj je želja nadgrajevati inovativno poletno ponudbo, čeprav je energija trenutno usmerjena v aktivnosti bližajočih se zimskih počitnic.

Ogrevanje na zemeljski plin v kurilni sezoni 2018/2019

Miran Podobnik

Občina Idrija si že vrsto let prizadeva za ureditev kvalitetne preskrbe z energentom, ki bo omogočal nadaljnji razvoj in zanesljivo energetska oskrbo prebivalcev in industrije. Tudi v različnih sprejetih strategijah smo se zavezali k dosegu visokih okoljskih standardov, kar glede na konfiguracijo in geografski položaj pomeni predvsem majhne emisije prašnih delcev in nizek ogljični odtis. Zemeljski plin, katerega cena je v primerjavi z drugimi energenti primerna, vse to omogoča. Cena energije je sestavljena iz dveh delov (podobno kot pri električni energiji), in sicer iz stroškov omrežnine, ki so izvirni prihodek koncesionarja, in stroška energenta. Izračune stroškov omrežnin vsako leto potrjuje javna agencija RS za energetiko (JARSE), glede dobavitelja energenta pa se vsak porabnik odloča glede na cenovne razmere na trgu zemeljskega plina. Oskrba z zemeljskim plinom je zanesljiva in varna ter predstavlja poleg ostalih energentov (lahko kurilno olje, biomasa, utekočinjen naftni plin, toplotne črpalke) pomembno dopolnitev v izbiri energentov v naši občini.

Seveda se nismo odpovedali lokalnemu energentu, biomasi, ki jo imamo v izobilju in je poleg lahkega kurilnega olja (ELKO) že doslej prevladovala predvsem v individualnih kuriščih. Odločili smo se, da bomo ta energent podpirali predvsem z izgradnjo manjših sistemov daljinskega ogrevanja v zaselkih na planotah, kjer je tega energenta več kot dovolj in je uporaba zemeljskega plina neracionalna.

Podpis koncesijske pogodbe

V začetku septembra se je s podpisom koncesijske pogodbe zaključila pomembna faza v smeri zagotavljanja novega energenta v občini Idrija.

Postopek izbire izvajalca je potekal dvofazno s pogajanjem. V postopku priprave razpisne dokumentacije je

Občina Idrija izdelala idejni projekt plinifikacije, v katerem so opredeljeni območja plinifikacije, potencialne količine odvzema zemeljskega plina ter stroški izgradnje omrežja. Skladno z Zakonom o javno-zasebnem partnerstvu so bile pripravljene analize tega projekta v smislu njegove ekonomike in vpliva na lokalno skupnost. Izdelani so bili predinvesticijska zasnova, dokument identifikacije projekta in investicijski program.

Ob pripravi razpisne dokumentacije je bilo potrebno razrešiti tudi problem, kako zagotoviti transparentnost in enake možnosti vsem potencialnim ponudnikom, saj v Idriji že imamo koncesionarja za oskrbo z energetskimi plini iz omrežja UNP. Na objavljen razpis se je javilo samo podjetje Petrol, d.d., ki je v celoti sprejelo zahteve iz razpisne dokumentacije. V postopku pogajanja, ki je potekal med predstavniki prijavitelja in strokovno komisijo, se je podrobno definirala in uskladila koncesijska pogodba.

Gradnja distribucijskega omrežja

Pomemben del koncesijske pogodbe so določbe glede gradnje distribucijskega omrežja in s tem v zvezi opredelitve območja plinifikacije (območje občine je razdeljeno na pet sklopov, od katerih mora biti ekonomska upravičenost dokazana za vsak sklop). Dobršen del pogajanj se je nanašal na gradnjo omrežja, ki je odvisno tudi od interesa potencialnih odjemalcev za priključitev. Javna agencija za energetiko JARSE namreč tudi predpisuje ekonomske kazalce, predvsem pa omejuje take investicije, ki niso ekonomične in bi v primeru izvedbe pogojevale veliko omrežnino za uporabnike infrastrukture. Posledično bi to pomenilo neekonomično investicijo in s tem tudi zmanjševalo interes končnih uporabnikov za koriščenje tega energenta.

Stojan Petrič, predsednik sosveta koncerna Kolektor, Bojan Sever, župan Občine Idrija, Rok Vodnik, član uprave Petrola, in Marjan Eberlin, glavni direktor Plinovodov

Kotlovnica v Športnem centru Idrija

Koncesijska pogodba podrobno določa roke izgradnje preostalega omrežja po posameznih sklopih

1. Distribucijski plinovod Godovič–Idrija; dolžina 13.101 m (10 barov)
2. Distribucijski plinovod Godovič; dolžina 3900 m (4 bare)
3. Distribucijski plinovod Idrija mesto; 7.781 m (4 bare)
4. Distribucijski plinovod Idrija mesto; 21.736 m (1 bar) – velik del je že zgrajen
5. Distribucijski plinovod Spodnja Idrija; 9.151 m (4 bare).

Terminske zaveze za gradnjo omrežja po posameznih zgoraj omenjenih sklopih so sledeče

2015

- Izdelava projektne dokumentacije za distribucijsko plinovodno omrežje Godovič in Sp. Idrija
- Začetek izgradnje distribucijskega povezovalnega plinovoda Godovič–Idrija
- Začetek izgradnje distribucijskega povezovalnega plinovoda Idrija–Sp. Idrija
- Nadaljevanje izgradnje distribucijskega plinovoda po mestu Idrija
- Vloga za izdajo soglasja za priključitev na prenosno omrežje

2016

- Nadaljevanje izgradnje distribucijskega povezovalnega plinovoda Godovič–Idrija
- Nadaljevanje izgradnje distribucijskega povezovalnega plinovoda Idrija–Sp. Idrija
- Začetek izgradnje distribucijskega plinovoda Godovič
- Začetek izgradnje distribucijskega plinovoda Sp. Idrija

2017

- Nadaljevanje izgradnje distribucijskega povezovalnega plinovoda Godovič–Idrija
- Nadaljevanje izgradnje distribucijskega povezovalnega plinovoda Idrija–Sp. Idrija
- Nadaljevanje izgradnje distribucijskega plinovoda Godovič
- Nadaljevanje izgradnje distribucijskega plinovoda Sp. Idrija

2018

- Dokončanje izgradnje distribucijskega plinovodnega omrežja Idrija, Sp. Idrija in Godovič
- Možnost priklopa na zemeljski plin

Plinovod med Kalcami in Godovičem

Koncesijska pogodba ne zajema gradnje primarnega plinovoda med Kalcami in Godovičem, saj je izgradnja tega kraka v domeni gospodarske družbe Plinovodi, Družba za upravljanje s prenosnim sistemom, d.o.o., iz Ljubljane. To za izvedbo projekta ne predstavlja ovire. Na osnovi podpisane koncesijske pogodbe se namreč trenutno že pripravlja tripartitna pogodba med koncedentom, koncesionarjem in družbo Plinovodi d.o.o., predhodno pa je bil v Državnem zboru tudi že sprejet državni lokacijski načrt za gradnjo primarnega plinovoda med Kalcami in Godovičem, tako da se večjih zapletov z gradnjo ne pričakuje.

Končni rok, ko bo omrežje zgrajeno in dano v uporabo, je torej kurilna sezona 2018/2019.

Prvega septembra sta predstavnika Občine Idrija župan Bojan Sever in član uprave Petrola, Slovenske energetske družbe, d.d., iz Ljubljane, mag. Rok Vodnik, svečano podpisala koncesijsko pogodbo, ki predstavlja mejnik v energetske preskrbi občine Idrija.

Na tem pomembnem dogodku, ki je potekal v hotelu Jožef v Idriji, sta bila prisotna tudi glavni direktor družbe Plinovodi, d.o.o., Marjan Eberlinc, in Stojan Petrič, predsednik sosveta koncerna Kolektor. Na novinarski konferenci, ki je sledila podpisu, so prisotni podrobneje obvestili medije o sami vsebini projekta in odgovarjali na novinarska vprašanja, zato ste o tej temi lahko že prebrali nekaj novičk, ki jih ta članek še dopolnjuje.

Počivališče za kolesarje

V okviru nastajajočega obsežnega turističnega projekta Regionalno omrežje kolesarskih povezav Severne Primorske smo dobili počivališče tudi v idrijski Mejci. Počivališče, kjer stoji sedem stolov za kolesa, miza s klopmi, pitnik vode in informacijska tabla, na kateri bo v prihodnje nameščen zemljevid kolesarskih povezav v občini Idrija, je vizualno enako počivališčem v Tolminu, Ajdovščini in Novi Gorici, ki so prav tako partnerice projekta.

K izvedbi projekta je spodbudilo dejstvo, da je kolesarski turizem čedalje bolj priljubljena rekreacijska dejavnost, čemur pa žal ne sledi kolesarska infrastruktura. Projekt, ki je sofinanciran iz Evropskega sklada za regijski razvoj, za idrijsko občino vodi ICRA. Pilotna študija, ki so jo naredili, za našo občino kaže, da na odseku Idrija–Spodnja Idrija ne bo potrebna gradnja novega mostu čez Idrijco, pač

pa se bo kolesarska pot priključila že obstoječemu mostu. V Spodnji Idriji je načrtovana tudi obvoznica, tako da bo kolesarska pot potekala ob sedanji regionalni cesti. Ker so državne investicije v cestno infrastrukturo

slabe, bo preostanek denarja od obvoznice vložen v izvedbo kolesarske poti. Projekt do zdaj ocenjujejo kot zelo uspešen in je pomemben tudi za nadaljnje združevanje in sodelovanje občin.

Nova čistilna naprava

S svečano predajo nove centralne čistilne naprave in kanalizacijskega omrežja v uporabo se je končal eden največjih investicijskih projektov idrijske občine v zadnjih letih. Projekt je poleg rekonstrukcije in dograditve čistilne naprave vključeval tudi dograditev in rekonstrukcijo kanalizacijskega sistema in sistema odvajanja meteornih voda.

Projekt je bil po besedah idrijskega župana Bojana Severja zelo zahteven, a jim ga je uspelo izpeljati izjemno hitro. Da je bil projekt velik zalogaj, priznavata tudi izvajalca Riko in Kolektor Koling. Podjetje Riko, ki je gradilo čistilno napravo, je vanjo zaradi ozkosti idrijske kotline in pomanjkanja prostora vgradilo posebno tehnologijo čiščenja, ki

dopušča manjši bazen, kot ga imajo druge čistilne naprave po Sloveniji. Za kanalizacijsko omrežje je poskrbelo podjetje Kolektor Koling, ki je uredilo dobrih 10 kilometrov kanalizacijskega

omrežja v 27 ulicah po Idriji. Skupna vrednost projekta je ocenjena na dobrih 9 milijonov evrov.

Od rude do kapljic živega srebra

Anja Erjavec

Idrija je zadnja desetletja ogromno investirala v kulturno dediščino, jo v celoti obnovila in oživila ter s tem postala zgled ostalim mestom na tem področju. Mesto je v razcvetu, preoblikovalo je svoj zunanji izgled, končana prenova topilnice pa ga bo še bolj turistično obogatila.

Topilnice so bile v času delovanja rudnika živega srebra skupek strojev, peči in transportnih naprav. Center za upravljanje z dediščino živega srebra Idrija je projekt Idrija Topilnica prijavil na razpis za sofinanciranje projektov programa norveškega finančnega mehanizma in programa finančnega mehanizma EGP za obdobje 2009–2014 in uspel.

Projekt je sestavljen iz treh glavnih aktivnosti: gradbenega dela, v sklopu katerega potekata obnova

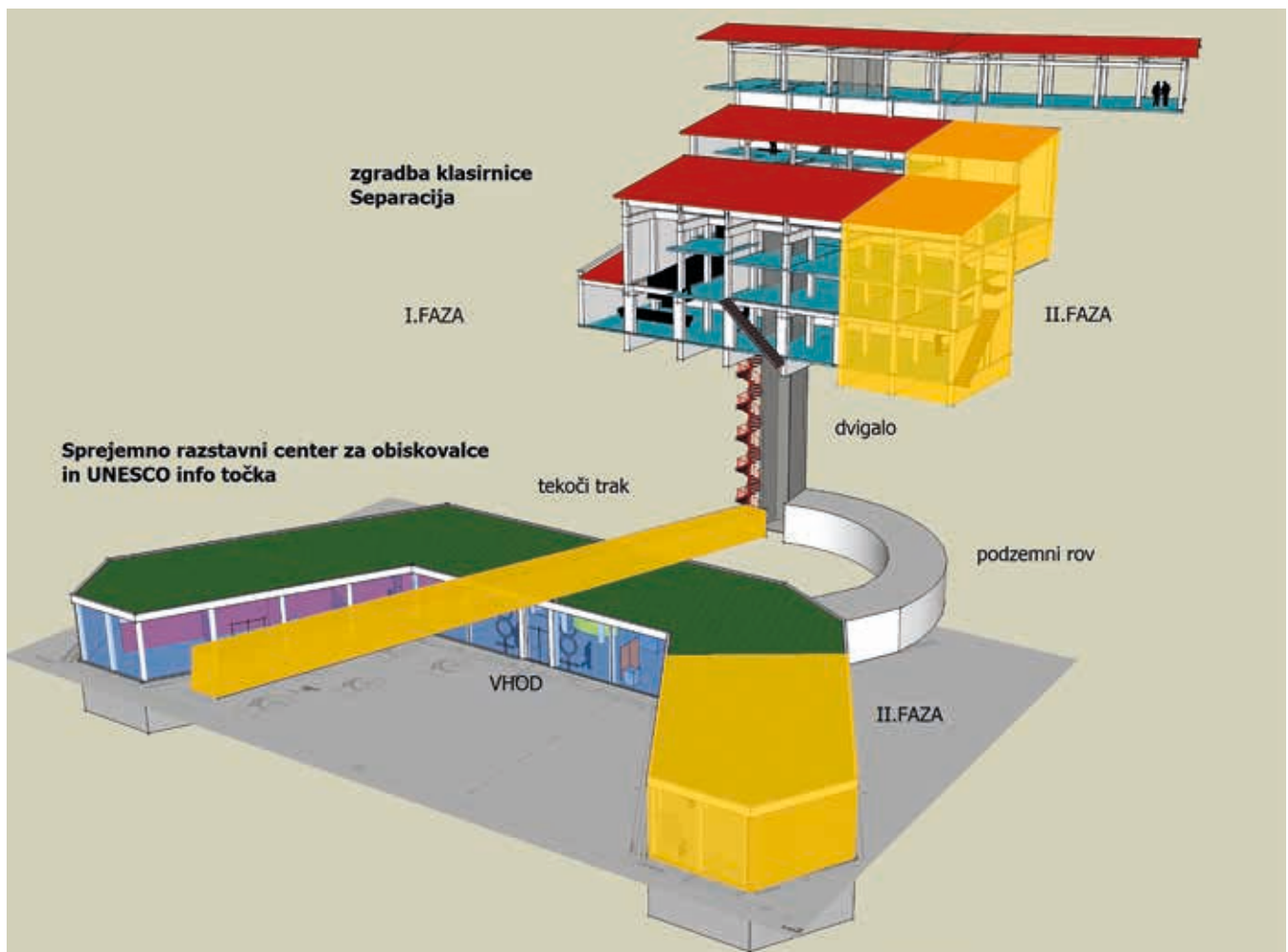
klasirnice in izgradnja novega centra za obiskovalce, razstavnega dela, kjer bosta obiskovalcem na voljo dve različni razstavi, in mehkih aktivnosti, v sklopu katerih se izvajajo fotografski natečaji, razna predavanja, v času odprtja razstave potekajo delavnice, izobraževalni in turistični programi itd.

Cilj je izvesti prvo fazo obnove ogroženega kulturnega spomenika državnega pomena, vpisanega na Unescov seznam svetovne dediščine, v kateri je načrtovana polovična prenova notranjosti, druga polovica pa bo predvidoma renovirana pozneje in bo namenjena laboratoriju rudnika in selitvi njegovega sedeža s Prešernove ulice v prostore obnovljene topilnice.

V hribu, kjer so bili nekdanji zbiralnik bunkerji za rudo, bo vgrajeno dvigalo, zato bo ogled delno prilagojen tudi invalidnim skupinam. V sprejemnem centru bodo obiskovalci izvedeli

vse o živem srebru in njegovi rabi v preteklosti, potem pa jih bo pot vodila skozi podzemni rov, po katerem so transportirali rudo do rotacijske peči. Drugi del razstave bo idrijsko obarvan in posvečen topilničarjem. Obiskovalci bodo tako spoznali način žganja rude, od kop do rotacijske peči, transport živega srebra ... Od tu jih bo dvigalo popeljalo »po poti rude« do najvišjega nivoja klasirnice, kamor so v preteklosti z vagončki dostavljali rudo do topilnice. Ogled se bo nadaljeval po stopnicah do drobilcev in sejalcev in se zaključil v centru za obiskovalce. Namen je predstaviti celovit proces od rude do kapljic živega srebra in njegovega transporta v svet.

Projekt je stekel sredi septembra in bo zaključen do konca aprila 2016. Vrednost projekta je 2,3 milijona evrov. Dva milijona je nepovratnih sredstev, ostalo je zagotovilo Ministrstvo za kulturo.

V Idriji ponovno zaživel kino, Pr'farci dobili novo knjižnico

Maja Vojska

Mestna knjižnica in čitalnica Idrija je minuli september v naše kraje vnesla nekatere še kako dobrodošle spremembe. V svoje upravljanje je namreč prevzela dolgo zaprto filmsko gledališče, kjer se so se skozi celoten mesec vsako soboto uspešno vrteli filmi. Nekaj kilometrov stran pa so v Spodnji Idriji z navdušenjem pozdravili novo in izboljšano knjižnico.

V minulem desetletju je v zaprti kinodvorani, ki je urejena v zgodovinski stavbi, filme občasno vrtel le Klub idrijskih študentov, ki se je vsaj v določeni meri trudil ohraniti filmsko kulturo. A v preteklem mesecu je bilo v kinu v Idriji spet živahno, saj je aprila letos občina propadajoče filmsko gledališče dala v upravljanje Idrijski mestni knjižnici, ki ga je septembra ponovno odprla za javnost.

Gledalci navdušeni tudi nad kakovostjo zvoka in slike

Vodenje vseh dejavnosti v okviru oživljanja kinematografske kulture je prevzel Tim Božič, po poklicu bibliotekar in zaposlen v Mestni

knjižnici in čitalnici Idrija, ki se je že kot član KIŠ-a zavzemal za filmsko dejavnost v Idriji.

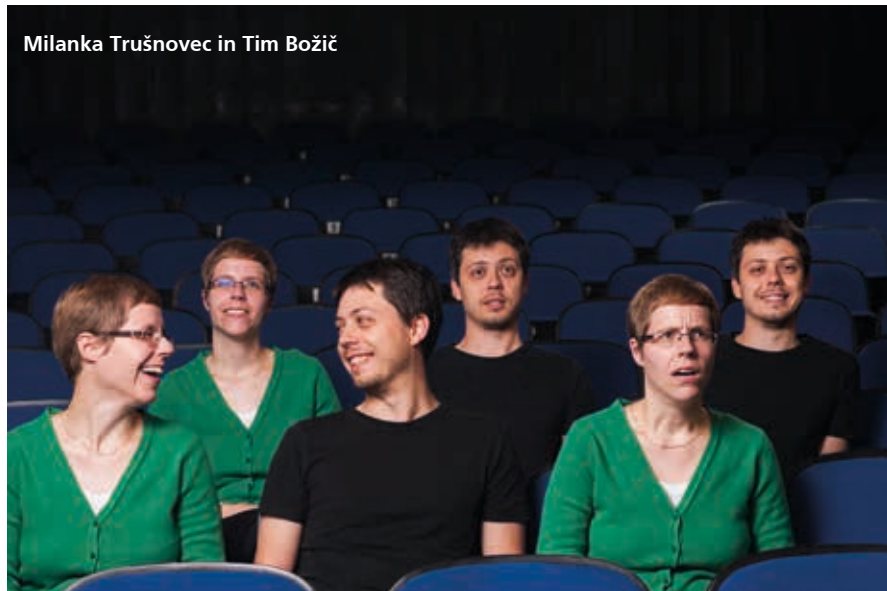
»Glede na omejeno finančno stanje proračunskih sredstev smo poskrbeli resnično zgolj za najnujnejša popravila. Najpomembnejša pridobitev sta visokoločljivostni projektor, s katerim predvajamo filme z Blu-ray diskov, in elektronska prodaja kart,« pojasni Božič in poudarja, da so nad kvaliteto zvoka vidno navdušeni tudi gledalci, saj je ta v primerjavi s tistim s filmskih kolotov neizmerno boljša. Med gledalci pa je gotovo dobrodošla tudi cenejša kino vstopnica, ki jo vsi člani Mestne knjižnice in čitalnice Idrija in njenih enot s posebno izkaznico Filmskega gledališča Idrija dobijo že za 4 evre.

Dve projekciji mesečno namenjeni mlajši populaciji

»Naša primarna naloga je, da ponudimo kakovosten program, ki bo dal našim gledalcem po ogledu predstave nekaj več. Verjamem, da se bodo obiskovalci vračali, če bodo zadovoljni s programom. In nekateri obiskovalci se, kakor smo opazili, že vračajo. Med njimi so tudi mlajši,

Milanka Trušnovec in Tim Božič

so zadovoljni, predvsem pa ostajajo optimistični, saj je po besedah Božiča »kino doživetje; res je, da je doma bolj lagodno, vendar izkušnja ne bo nikoli enaka. Bo zgolj približek nečesa, kar bi lahko bilo.«

Večja in bralcem prijaznejša knjižnica

V Spodnji Idriji pa je 24. septembra knjižnica odprla nove prostore na Slovenski cesti 15. Knjižnica je z novo lokacijo veliko pridobila, pravi direktorica knjižnice mag. Milanka Trušnovec, saj so »prostori na novi lokaciji nekoliko večji, najpomembnejše pa je, da so na bistveno boljši lokaciji. Z obrobja kraja smo se preselili v središče – v bližino pošte in trgovin. Približali smo se vrtcu in osnovni šoli (pot do knjižnice bo po novem krajša in varnejša), zaradi česar se nadejamo večjega števila organiziranih obiskov tudi najmlajših iz vrtca in vseh osnovnošolcev.« Poleg tega so postali dostopni za invalide in gibalno ovirane osebe ter starejše občane, ki so jim stopnice do knjižnice na stari lokaciji predstavljale nepremagljivo oviro. Novi prostori in prilagodljiva/premična oprema jim bodo omogočili, da bodo lažje izvajali tudi literarne večere, predavanja, bralne urice za najmlajše in druge dogodke.

zato bodo poskrbeli, da bosta dve predstavi mesečno namenjeni tudi njim in jim bo obenem omogočeno, da se jim ogled filmskih predstav šteje v šolske interesne dejavnosti. Junija je knjižnica že postala članica Art kino mreže Slovenija, ki združuje kinematografe in prikazuje kakovostnih in umetniških filmov. Kot pravi Božič, si želijo mlade in seveda tudi starejše spodbuditi ne

le k ogledu kakovostnih filmov, pač pa tudi h kritičnemu vrednotenju njihove vsebine. Za predvajanje bolj komercialnih filmov pa bo potrebno dokupiti opremo, kar pa zaenkrat predstavlja še prevelik finančni zalogaj.

Z izborom prvih sedmih filmov so se resnično potrudili, da ponudijo nekaj za vsak okus. S samim obiskom

Nova knjižnica jim bo vsekakor pomagala širiti bralno kulturo med vse generacije, izboljšana lokacija pa bo morda nazaj privabila nekatere izgubljene bralce. Trušnovčeva je zaključila z lepo in spodbudno mislijo: »Naj zveni še tako dinosavrsko: klasična knjiga je preživela že marsikateri pretres in verjamem, da bo še mnogo njih.«

Kaj se nam obeta:

- 31. oktober bo v kontekstu noči čarovnic rezerviran za fantastične in grozljive filme (*Nevidni fant*, *Kaj počnemo v mraku*).
- Oktobra bodo tri brezplačne projekcije: poleg dokumentarnih filmov *Klekljana čipka v risu časa* in *zGodba iz Idrije* bodo gledalci lahko uživali tudi v *Animateki po Animateki 2015*.
- V soboto, 7. novembra, bo projekcija novega filma *Jana Cvitkoviča*, komedija *Šiška deluxe*, ki je požela dobre odzive na letošnjem Festivalu slovenskega filma.

Ekvilib Inštitut je petim podjetjem koncerna Kolektor, ki so pred tremi leti pridobila osnovni certifikat Družini prijazno podjetje, to so Kolektor Group, Kolektor Sikom, Kolektor KFH, Kolektor Orodjarna in Ascum, podelil polni certifikat Družini prijazno podjetje. Da so ga podjetja dobila, so morala v preteklih letih dosledno izpolnjevati ukrepe, ki so si jih izbrala, in prestati zahtevno presojo. Vodstvo koncerna je enajstim že vpeljanim ukrepom dodalo še štiri nove. S pridobitvijo polnega certifikata Družini prijazno podjetje bodo zaposleni tako lahko koristili še dodatne dneve odsotnosti z nadomestilom plače zaradi izrednih družinskih razlogov (za nego otroka, ki je v bolnišnici), dan odprtih vrat za otroke zaposlenih, vključitev tematike usklajevanja poklicnega in zasebnega življenja v letne razgovore in ponovno vključevanje zaposlenih v delo po daljši odsotnosti. Novost pri polnem certifikatu je tudi ta, da lahko sprejete ukrepe koristijo tudi zaposleni v podružnicah družbe Kolektor Sikom (PE Kočevje, PE Dekani in PE Magma) in družbe Kolektor Orodjarna (PE Postojna).

POLNI CERTIFIKAT

Družini
prijazno
podjetje

Koncern Kolektor je gostil menedžerje, vodje, kadrovice različnih slovenskih podjetij, ki so v organizaciji Gospodarske zbornice Slovenije – Območne zbornice za severno Primorsko in Društva za kadrovske dejavnosti za severno Primorsko obiskali Idrijo. Namen obiska je bil seznanitev udeležencev s Kolektorjevimi primeri dobrih praks pri ravnanju z ljudmi pri delu. Eva Cvelbar Primožič, izvršna direktorica za kadre, je gostom spregovorila o projektu »Celovit sistem razvoja ključnih kadrov in talentov«, s katerim se je Kolektor lansko leto uvrstil med najboljše HRM projekte v Sloveniji. Obisk so sklenili z ogledom orodjarne in strojegradnje. Obiskovalci so se domov vrnili z veliko količino novega znanja, kaj bi v svojih organizacijah še lahko izboljšali. Kot je povedala Cvelbar Primožičeva, so si bili gostje enotni, da je Kolektor na nekaterih področjih daleč pred ostalimi podjetji.

Družba FMR je s plačilom celotne kupnine in s preknjižbo vseh delnic družbe Delo v Klirinško depotni družbi (KDD) z računa prodajalca – družbe Pivovarna Laško – na račun kupca tudi uradno postala lastnica družbe Delo. Prodajna pogodba je bila v začetku junija letos sklenjena z več odložnimi pogoji, zadnji izmed njih v obliki soglasja Agencije za varstvo konkurence pa je bil izpolnjen v začetku septembra letos. Prva in najpomembnejša naloga vodstva Dela bo priprava predloga strateškega načrta za obdobje 2016–2019. Sprejetje strateškega načrta

je predvideno decembra letos. Na podlagi strateškega načrta bo vodstvo Dela pripravilo načrt poslovanja za leto 2016 in načrt premoženjskega stanja družbe ob koncu tega leta. Interes družbe FMR kot lastnika je, da družba Delo ohranja vodilno vlogo na področju tiskanih medijev in krepí delež branosti svojih medijev na elektronskih platformah. Kot lastnik bo družba zahtevala višjo kakovost založniških projektov kot tudi širitev programov teh projektov. Pri tem pa bo predvsem vztrajala pri stroškovni primerljivosti Dela z ostalimi mediji, kar seveda pomeni dolgoročno ohranjanje zaposlenosti tistega kadra, ki bo prinašal višjo dodano vrednost na zaposlenega v primerjavi z drugimi mediji. Vodstvo družbe FMR se zaveda, da ima Delo posebno vlogo v slovenskem medijskem prostoru, ki ga ustvarja z vsebinami v svojih založniških projektih, in je na tem področju predvsem odgovorno svojim bralcem. Cilj je, da bo Delo kot podjetje uspešno poslovalo in na ta način ustvarjalo dobre temelje za ohranjanje ter razvoj neodvisnega in raziskovalnega novinarstva v skladu z novinarskim kodeksom in etiko.

DELO

Energetika danes z inovacijami doživlja velike preobrate, zato so te tudi bile rdeča nit 7. strateškega srečanja Inovacija energetike '15. Marjan Drmota, Kolektorjev izvršni direktor za razvoj, je na osrednji okrogli mizi z naslovom »Kako do globalnih nišnih prebojev slovenskih podjetij v energetiki« povedal, da razlik v uveljavljanju inovacij glede na področja, na katerih deluje koncern, skorajda ni. Za podjetja je najpomembnejše, ali lahko inovacijo tudi v praksi hitro preverijo in potrdijo njeno dodano vrednost in ji tako omogočijo implementacijo na trgu. Kolektor s svojimi tremi podjetji s področja energetike deluje predvsem na področju inkrementalnih inovacij. Pri transformatorjih so usmerjene predvsem v zmanjševanje izgub, zniževanje hrupa ter k optimizaciji porabe materialov. Pri proizvodih in storitvah podjetij Kolektor Sisteh in Kolektor Turboinštitut so inovacije usmerjene predvsem v povečevanje konkurenčnosti in izboljševanje tehnologij. Skupno vsem je, da morajo zagotavljati visoko stopnjo zanesljivosti delovanja znotraj sistemov, v katere so implementirane.

Maja letos je bila sklenjena pogodba o prodaji družbe Ascom d.o.o. med prodajalcem, družbo FMR d.d. in kupcem Kolektor Group d.o.o. Ker je k transakciji morala dati soglasje Javna agencija Republike Slovenije za varstvo konkurence, je prišlo do spremembe v lastništvu družbe šele v teh dneh. Skupina Kolektor s pridobitvijo družbe Ascom dopolnjuje svoj nabor produktov oziroma storitev, ki jih ponuja na trgu. Družba Ascom je bila ustanovljena leta 1995 kot invalidsko podjetje, v katerem so se zaposlili delavci, ki so imeli status invalida in so bili prej zaposleni v kateri izmed družb Kolektorja. Še danes Ascom zaposluje delovne invalide, ki ta status pridobijo v družbah Kolektorja. Zaradi neločljive programske in vsebinske povezanosti Ascoma s podjetji koncerna Kolektor je bilo edino logično, da FMR podjetje proda družbi Kolektor Group.

Septembra so se na prvi nabavni konferenci zbrali vsi strateški nabavniki koncerna Kolektor. Kot je povedal vodja strateške nabave Igor Bogataj, je bil poglavitni cilj konference formalno sprejetje nabavne strategije za obdobje 2015–2019. Jasna strategija in s tem jasni cilji so namreč ključnega pomena za učinkovito obvladovanje nabavne vrednosti, ki je v zadnjih 15 letih zrasla kar za sedemkrat. Organizacija nabavnih konferenc je osnova za koordinirano vodenje, zato se je na prvi konferenci tudi zbralo 26 strateških nabavnikov iz vseh koncernovih podjetij doma in v tujini. Kot gosta sta na konferenci sodelovala tudi priznani makroekonomist Velimir Bole z Ekonomskega inštituta (EIPF) in Primož Bešter, izvršni direktor za prodajo koncerna Kolektor. Bole je slušatelje seznanil z makroekonomskimi trendi v Sloveniji in Evropi, saj je poznavanje slednjih ena izmed osnov za delovanje in izbiro pristopa nabavne organizacije na različnih nabavnih trgih. Bešter pa je na strateške nabavnike prenesel zahteve kupcev, ki jih imajo ti do svojih dobaviteljev in vseh ostalih v njihovi dobaviteljski verigi. Kot je še povedal Igor Bogataj, je glavni cilj omenjene strategije ustvarjanje vrednosti za podjetje in temu so podrejeni vsi ostali cilji, opredeljeni v strategiji. Naslednja nabavna konferenca bo septembra drugo leto.

Koncern Kolektor dela dobro, pri kupcih je čutiti negotovost

Anica Uršič Vončina

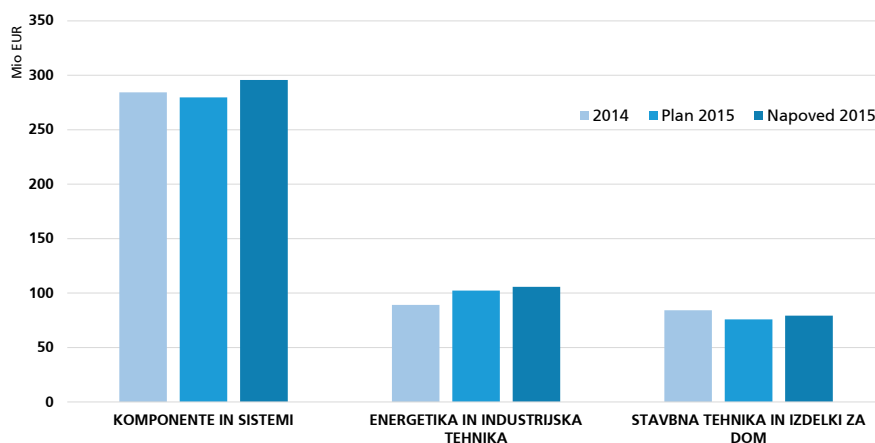
V Kolektorju bomo v letu 2015 dosegli letošnje plane prodaje, to je 500 milijonov evrov.

V prvih devetih mesecih je bila nad planom in nad lanskim letom zlasti prodaja v diviziji Komponente in sistemi, kjer je pretežni kupec avtomobilska industrija.

V poletnih mesecih smo opazili znižanje naročil na posameznih segmentih programa komutatorjev in magnetike, ki pa so se v septembru spet nekoliko dvignila. Napovedi nižjih naročil s strani kupcev v tem trenutku še ne opažamo. Kljub temu ostaja skrb glede razvoja dogodkov v prihodnosti, zato pozorno spremljamo ter analiziramo vsa negativna odstopanja pri prodaji. Na morebitna znižanja naročil, ki pa jih sedaj v splošnem še ne zaznavamo, smo se pripravili s scenarijem delovanja v takih okoliščinah. Kjer je zaznati, da

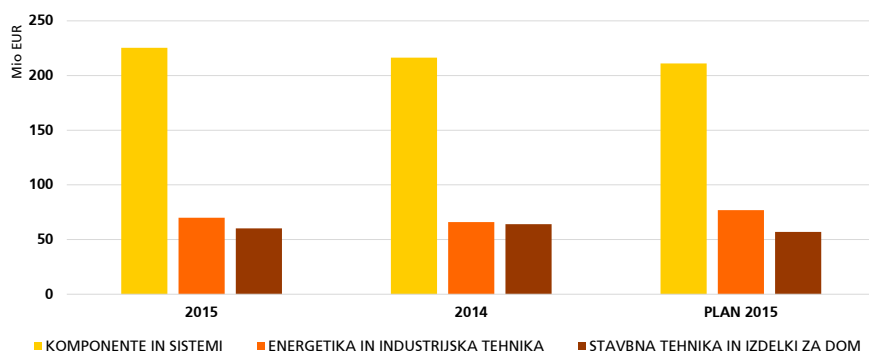
Prodaja po divizijah

je proizvodnja zasedena manj kot v povprečju leta 2015, se posameznih ukrepov tudi poslužujemo. Upad smo doslej zasledili v družbah s komutatorskim programom, in sicer v Kolektor Kautt & Buxu v Nemčiji, Kolektor Bosni ter na posameznih podprogramih Kolektor Sikoma. Pri tem sicer govorimo o upadu glede na situacijo, ko so bila naročila nad pričakovani. Občasno se po podjetjih srečujemo tudi z zaostanki, to je kasnitvami dobav kupcem glede na njihove zelene termine, vendar v majhnem obsegu, ki pa ne povzročajo težav.

V diviziji Energetika in industrijska tehnika, kjer je program transformatorjev vrednostno največji, je prodaja v prvih devetih mesecih zaostajala za napovedmi. Razlog je deloma v zaostankih zaradi premikov dobav na željo kupcev, deloma pa zaradi zamud v proizvodnji. Te se pojavljajo kot posledica ozkega grla v konstrukciji in delno zamud pri dobavi pločevine. To pa pomeni, da nas v zadnjem delu leta čaka veliko odprem transformatorjev. Realno pričakujemo preko 70 milijonov evrov prodaje transformatorjev, kar pomeni, da bosta lanska realizacija in tudi plan prodaje presežena.

Prodaja po divizijah v obdobju januar - september

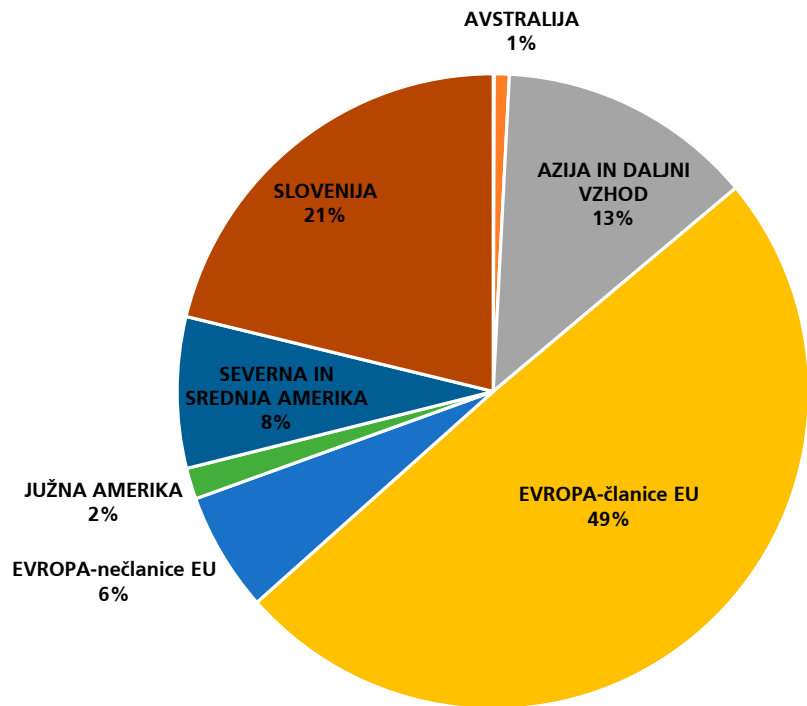
Družba Kolektor Turboinštitut v obratovanje predaja paket petih malih hidroelektrarn na reki Bošava v Makedoniji. Družba se sicer še vedno srečuje z vprašanjem pomanjkanja naročil, kar za leto 2015 ne omogoča pozitivnega poslovanja. Sicer pa energetika postaja vse močnejša divizija koncerna.

V strukturi prodaje koncerna se zmanjšuje delež divizije stavbna tehnika in izdelki za dom. Panoga, katere glavni trg je gradbeni trg v Sloveniji, se sooča z izrazito nizkim povpraševanjem, saj je investicij v Sloveniji vse manj. Kljub temu družba Kolektor Koling v letu 2015 pričakuje realizacijo prodaje nad planom oz. okrog 65 milijonov evrov. To se odraža tudi v nižanju deleža prodaje koncerna na slovenskem trgu.

Letos pričakujemo uspešno poslovno leto, kar je seveda posledica uresničevanja prodajnih planov pa tudi učinkovitega obvladovanja stroškov.

Trenutno nas je v koncernu zaposlenih 3070 in smo dobro pripravljeni na izzive poslovnega leta 2016.

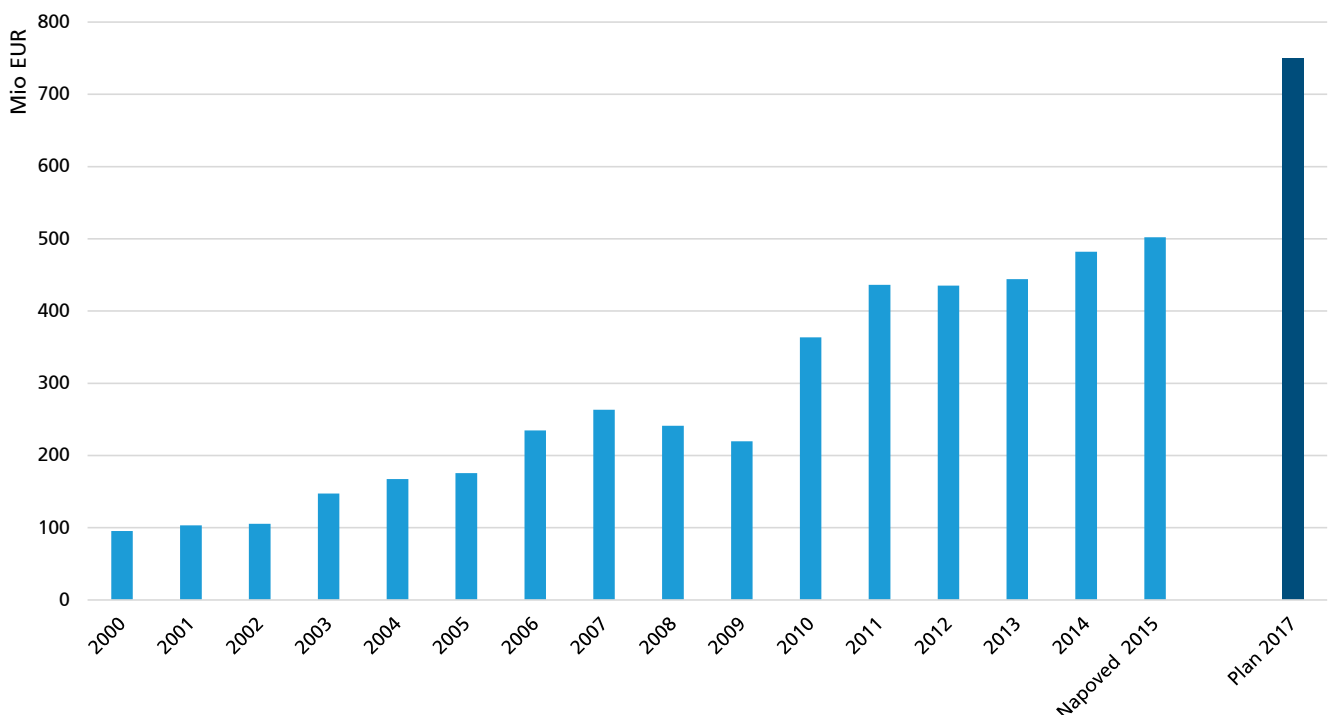
Struktura prodaje po trgih v letu 2015

Koncern na tujih trgih realizira skoraj 80 odstotkov svoje prodaje.

Kolektor je finančno trden in pripravljen na nove prevzeme in s tem večanje prometa.

Rast prodaje po letih

Kolektor kupil delež v švicarskem podjetju Micro-Motor

Polona Rupnik

Koncern Kolektor je kupil 51-odstotni delež v švicarskem podjetju Micro-Motor in začel s selitvijo njihovih poslov, vključno z razvojem izdelkov, proizvodnjo in administracijo, v Slovenijo. V ta namen je Micro-Motor v Sloveniji ustanovil novo podjetje, in sicer Kolektor Micro-Motor, v katero je kot partner vstopil skupaj s koncernom Kolektor. Novo podjetje ima sedež v Idriji. Z nakupom deleža bo Kolektor okrepil svoj program elektronika in pogoni in zagotovil dodatna delovna mesta v idrijski občini. Proizvodnja Micro-Motorjevih izdelkov bo v Idrijo preseljena do 1. januarja 2016.

»Nakup deleža je velik uspeh za koncern Kolektor. Naša strategija je rast in dvigovanje dodane vrednosti naših izdelkov. To delamo na dva načina: z organsko rastjo in akvizicijami,« je povedal predsednik uprave koncerna Radovan Bolko in dodal, da je Kolektor prevzel 51-odstotni delež in podpisal pogodbo, ki mu zagotavlja prevzem 100-odstotnega deleža v letu 2017. »S to akvizicijo bomo nadgradili kompleksnost naših izdelkov. Bazo, ki jo bomo pripeljali iz Švice, bomo uporabili za to, da postanemo pomemben igralec na področju tako imenovane e-mobilnosti.«

V projekt selitve je vključenih okrog 150 različnih tipov elektromotorjev s pripadajočimi pogonskimi enotami. Vsi motorji so razviti za posebne namene uporabe, in sicer na področju industrijske in stavbne tehnike ter na več različnih področjih, ki jih standardna ponudba elektromotorjev ne pokriva.

**Franko
Černilogar**

»Na Kolektorju sem zaposlen 23 let. Opravljal sem različna dela, od proizvodnje profilov do izdelave starter komutatorjev. Pripadnost izbrani skupini pomeni zame novo področje dela z novimi izzivi. Delo na novem področju je v primerjavi s preteklim delom zelo drugačno, saj tu ne gre za masovno proizvodnjo, poleg tega pa trenutno tudi še ni avtomatizirana. Obseg znanja in del na posameznem delovnem mestu je veliko zahtevnejši, kar pa pomeni samo nov delovni izziv. Moram pohvaliti dodeljenega mentorja, ki je resnično strokovnjak na svojem področju. Zavedam se odgovornosti, ki jo imam kot član skupine, ki se usposablja, saj bomo v prihodnje odgovorni za proizvodnjo in usposabljanje na idrijski lokaciji.«

**Maja
Škrjanec**

»Imam več let delovnih izkušenj na Kolektorju na različnih področjih programa hibridike in elektronike. Sodelovanje v skupini je zame nov izziv, delo je zelo zanimivo. Ocenjujem, da je izbrana skupina prava in bo usposabljanje uspešno. Izdelki in način dela v Švici so v primerjavi z masovno proizvodnjo za avtomobilsko industrijo v Idriji nova izkušnja. Delo zahteva nova znanja, izvajanje več operacij na enem delovnem mestu, izredno natančnost in zbranost. Ob strokovnem usposabljanju je posebna izkušnja komunikacija s švicarskimi, francoskimi in nemškimi sodelavci, ki se trudijo uspešno prenašati znanje na nove ljudi na liniji.«

Stefan Menzl,
izvršni direktor
podjetja
Micro-Motor

»Potem ko je švicarski frank v zadnjih petih letih in predvsem januarja 2015 občutno porasel, smo bili prisiljeni poiskati drugo proizvodno lokacijo v eni izmed držav članic Evropske unije. Odločili smo se za Slovenijo. V Kolektorju smo našli industrijskega partnerja, ki se je tudi zanimal za naš portfelj izdelkov. Kolektor smo poznali v vlogi dobavitelja za elektroniko, tako da nam je bil bližje, kot bi si marsikdo mislil. Zaenkrat poteka vse dobro. Smo v fazi selitve proizvodnje. Sodelujemo celo bolje, kot smo pričakovali. Nekaj težav imamo zaradi jezikovnih ovir, a je na nas vseh, da jih premostimo sproti. Vsak teden prispe k nam skupina 10–15 zaposlenih iz Slovenije in Bosne. Vsi so zelo motivirani, zainteresirani za naše izdelke in se hitro učijo. Trenutno poteka tudi izmenjava znanj med inženirji. Res ni enostavno vse znanje zadnjih 70 let prenesti na nekoga drugega v zgolj nekaj tednih.«

Po besedah članice uprave Darje Petrič ima Kolektor potencial za 100-milijonski prevzem. Predsednik uprave je povedanemu dodal, da se stalno ozirajo za potencialnimi tarčami v Evropi, katerih program se vklaplja v programsko strategijo koncerna in s katerim lahko nadgradi obstoječa znanja in kompetence. »Z več podjetji smo v različnih fazah pogajanj in upamo, da bodo katera od njih tudi obrodila uspeh, da bomo v prihodnosti pričra novim akvizicijam.«

»Ko govorimo o portfelju izdelkov Micro-Motorja, govorimo o 200 izdelkih, v katere je vgrajenih več kot 4000 komponent,« je povedal član uprave Valter Leban, ki še pravi, da bo Kolektor za uspešno delovanje programa in njegovo rast potreboval 50 dodatnih visoko usposobljenih zaposlenih.

Trenutno je na usposabljanju v Švici osem ljudi. Po potrebi se vključujejo še kadri podpornih služb, tehnologije, razvoja, logistike, vzdrževanja, orodjarne in informacijske tehnologije. Usposabljanje je organizirano v treh fazah, prav tako bo sledila tudi selitev posameznih delov proizvodnje. V skupinah na usposabljanju se bodo ljudje menjavali, na novi lokaciji v Idriji pa bosta vzporedno potekala montaža linij in zagon proizvodnje. Zaposleni, ki se trenutno usposablja v Švici, bodo

po zagonu proizvodnje v Idriji svoje na novo pridobljeno znanje prenašali na nove sodelavce. Zaposleni v Švici se učijo del na montaži in testiranju motorjev, izdelavi statorjev in rotorjev za motorje različnih tehnologij ter izdelave pripadajočih mehanskih delov motorjev. Učijo se vseh faz dela, ki

so potrebne za izdelavo pogonskega sklopa v redni proizvodnji ali hitri izdelavi novega vzorca.

**Aleksander
Kajba**

»V veliko čast mi je, da sem bil izbran za to nalogo. Sem na novo zaposlen v Kolektorju. Glede na moje delovne izkušnje iz preteklosti med Slovenijo in Švico ne vidim bistvenih razlik na področju dela. V preteklosti sem že delal v tujini, in sicer na področju elektrotehnike. Usposabljanje se mi zdi zelo zanimivo, pridobiti je treba veliko novega znanja. Učim se na več področjih, od montaže do izdelave podsestavov motorjev. Poleg strokovnega dela je poseben izziv sodelovanje z zaposlenimi v švicarskem podjetju. Usposabljanje jemljem zelo resno, saj se zavedam, da bo po izvedeni selitvi treba nadaljevati s kakovostno proizvodnjo motorjev.«

**Martina
Demšar**

»Ponosna sem, da sem del nove ekipe. Sem na novo zaposlena v Kolektorju, spoznavam veliko novih ljudi in nabiram nove delovne izkušnje. Moje področje usposabljanja je montaža motorjev za področje uporabe v stavbni tehniki. Delo je natančno in zelo raznoliko, saj obsega dela od montaže mehanskih delov do elektronskih vezij. Delo v tujini je zame nova izkušnja, kjer spoznavam veliko novih ljudi in način dela v drugem okolju in razmerah. Zelo sem zadovoljna z dodeljeno mentorico, ki se zelo trudi kakovostno prenesti svoje dolgoletne delovne izkušnje na nove sodelavce.«

Usmeritve za Energetski koncept Slovenije Dolgoročna energetska politika Slovenije

Marjan Drmota

Tako kot so po Maslowu vse potrebe prvega nivoja povezane z energijo in s fizikalnim obstojem človeka, je energetika temeljno področje za obstoj in nadaljnji razvoj človeške družbe. Izhajajoč iz tega dejstva je zato oblikovanje energetskih politik na vseh ravneh globalne skupnosti izjemnega pomena. Mnogo je dejavnikov, ki onemogočajo oblikovanje enotne svetovne energetske politike. Predvsem različne stopnje gospodarske in socialne razvitosti, različne geografske značilnosti in naravne danosti glede energetskih virov ter podnebne značilnosti odločilno vplivajo na oblikovanje energetskih politik v zaključenih okoljih.

Vendar kljub prej navedenemu dejstvu obstaja ali pa bi vsaj moral obstajati okvir, v katerem se bi morale oblikovati posamezne politike bodisi na globalni, regionalni, državni ali lokalni ravni. Tak

okvir mora oziroma bi moral izhajati iz fizikalno neizpodbitnih dejstev, ki ne morejo biti predmet političnih razprav in ne morejo dopuščati manipulacij, ki jih lahko s pridom v svojo korist

izkoriščajo zainteresirane skupine, ki vidijo skozi uveljavitev posameznih konceptov možnost za uveljavitev parcialnih ekonomskih interesov. Človeštvo ima pri definiciji tega okvira težavo.

Videti je, da obstaja mnogo področij in relacij med njimi, ki so tako kompleksne, da jih niti znanstveniki ne vidijo (ali pa nočejo videti) enako. Pri oceni in razumevanju enotnih megatrendov ima svet težave. Vendar ne glede na nejasno trenutno stanje stojimo pred izzivom, da se moramo odločiti in postaviti energetska politika za prihodnost (kratkoročno in

dolgoročno) na vseh ravneh, vključno z državno ravno, s čimer se sooča tudi Slovenija.

Pri analizi stanja na področju energetike in njenem planiranju se mi zdi pomembno, da bi se enkrat poenotili in določili enoto, na katero bomo vse normirali – to bi moral biti en prebivalec, torej enota/prebivalca. Potrebno bo spoznanje in sprejetje dejstva, da vsak zemljan, ne glede na njegovo lokacijo, šteje enako. Če tega ni, se operira z najrazličnejšimi vrednostmi, ki jih povprečen bralec in nestrokovna javnost v resnici ne razumeta (mednje pogosto spadajo politiki in mediji), poleg tega pa se lahko na ta način manipulira.

Ko govorimo o energetske politiki za prihodnost, ne moremo mimo dejstva, da nekateri megatrendi in dejstva, ki smo jim priča sedaj, pomembno determinirajo potrebe po odločitvah za prihodnost:

- naraščajoča populacija (predvidoma okrog 9,5 milijarde ljudi na Zemlji leta 2050),
- povečevanje deleža populacije v urbanih naseljih (več kot 70 % vse populacije leta 2050),
- pospešen razvoj v nekaterih velikih državah (Kitajska, Indija) in posledično povečanje porabe energije,
- približujemo se 400 ppm CO₂ v atmosferi, kar po mnenju nekaterih znanstvenikov že presega raven, ki omogoča stabilen ekosistem,
- svet postaja globalen in multipolaren,

- človek in stroji/roboti so vse bolj povezani in vse bolj sodelujejo med seboj v procesu izdelave novih izdelkov oziroma storitev,
- do leta 2035 se predvideva 1000-kratno povečanje hitrosti računanja, hitrosti delovne frekvence in kapacitete pomnilnikov v mikrokontrolerjih.

Vsa navedena dejstva so že generirala eno izmed ključnih spoznanj, ki jih je pri kreiranju dolgoročne energetske politike potrebno upoštevati, in to je, da s takim tempom onesnaževanje našega planeta ni več mogoče, sicer bomo doživeli kolaps. To dejstvo se torej postavlja pred nas kot neizprosni pogoj, ki ga moramo spoštovati, ne glede na to, ali ga danes vse države in politike jemljejo bolj ali manj resno. Torej načrtovanje dolgoročne energetske politike brez misli na trajnostno in vzdržno razvojno naravnost ni mogoče.

Opozoriti želim še na dejstvo, ki bo pomembno vplivalo tudi na dogajanje v energetskem sektorju, a se o njem (pre)malo govori. Družbene spremembe, ki so pravzaprav stalnica v razvoju človeštva in se še pospešeno dogajajo prav v sedanjem času, bodo pomembno vplivale tudi na politike, ki se bodo odražale tudi na področjih, kot je energetika. Izkoriščanje zemeljskih virov bo moralo temeljiti na pravičnosti in pravici dostopnosti zemljanov do njih, sicer bomo soočeni z nepredvidljivimi posledicami.

1. Uvod

Pri postavljanju energetske politike Slovenije moramo najprej izhajati iz situacije, v kateri smo (gospodarsko, socialno, ekonomsko), in iz tega, kakšen je trenutni ustroj energetike v Sloveniji (sistem, infrastruktura). Energetika in njeno delovanje sta prav z vidika zanesljivosti oskrbe in potrebne konkurenčnosti (predvsem zaradi gospodarstva) zelo občutljivi področji, zato ne moreta biti predmet hitrih sprememb in poizkusov, ki bi pripeljali v nestabilno situacijo.

Izhodišča, ki jih moramo upoštevati, so:

- Slovenija je majhna in je članica EU in ima kot taka precej omejene možnosti pri kreiranju lastne energetske politike.
- Cilji EU na področju zniževanja CO₂ so sprejeti in tako za Slovenijo obvezujoči in ti v veliki meri determinirajo možnosti oblikovanja energetske politike.
- Kapitalska moč države in investicijski potencial sta šibka in tako ne omogočata hitrih velikih vlaganj v nove energetske projekte ali revitalizacijo obstoječih.
- Splošna moč gospodarstva je šibka, rast BDP je počasna.
- Poraba energije na prebivalca je visoka (pribl. 100 kWh/prebivalca/dan v letu 2015).

Glede na navedeno mora Slovenija k energetske politiki pristopiti skrajno odgovorno upoštevajoč vse globalne in državne vidike ter pri oblikovanju Energetskega koncepta Slovenije zasledovati tri glavne stebre, kot je opredeljeno v Predlogu usmeritev za pripravo energetskega koncepta Slovenije. To so:

- podnebna sprejemljivost,
- zanesljivost oskrbe in
- konkurenčnost.

Bruto oskrba z energijo		
	PJ	TWh
trda goriva	37,0	10,3
naftni proizvodi	93,0	25,8
zemeljski plin	24,0	6,7
jedrska toplota	62,5	17,4
hidro energija	15,7	4,4
električna energija (uvoz-izvoz)	-1,6	-0,4
OVE	31,8	8,8
NIO	2,1	0,6
Vsota	264,5	73,5

Poraba končne energije		
	PJ	TWh
trda goriva	1,9	0,5
naftni proizvodi	91,4	25,4
zemeljski plin	18,7	5,2
jedrska toplota		0,0
električna energija (uvoz-izvoz)	44,3	12,3
toplotna	7,5	2,1
OVE	27,7	7,7
NIO	1,7	0,5
Vsota	193,2	53,7

Energetski viri in njihove velikosti ter oblike in velikosti končne porabe energije.

Vir: Energetska bilanca Republike Slovenije za leto 2015, 29.7.2015, Ministrstvo za infrastrukturo RS, Ljubljana

2. Energetska slika Slovenije 2015

Bruto domača oskrba energije se je v Sloveniji v letih pred krizo stalno povečevala s cca 250 PJ (cca 70 TWh) v letu 2000 na 324 PJ (cca 90 TWh) v letu 2008. V kriznem letu 2009 je dosegla 292 PJ (cca 81 TWh), kar predstavlja 10-odstotni padec. Trend zniževanja se je z rahlimi nihanjem nadaljeval in v letu 2014 je bilo porabljeno cca 277 PJ (cca 77 TWh). Za leto 2015 se planira 264,5 PJ (cca 73,5 TWh) bruto energije in končne porabe cca 193,2 PJ (cca 53,7 TWh), kar predstavlja dobrih 73 % vseh porabljenih energetskih virov in ta odstotek se z leti izboljšuje, kar je pravilno, saj se zmanjšujejo izgube v sistemih oziroma se povečujejo izkoristki. Če preračunamo bruto domačo oskrbo energije na prebivalca za leto 2015, ugotovimo, da bo vsak Slovenec v povprečju porabil cca 100 kWh/dan bruto energije, kar je cca 23 % manj kot v letu 2008 oziroma 73,5 kWh/dan končne energije, kar je 13,5 % manj. Iz tega vidimo, da se učinkovitost rabe povečuje.

3. Električna energija v Sloveniji v letu 2014

Slovenija je v letu 2014 na pragu elektrarn proizvedla cca 16,2 TWh električne energije. Izgub v sistemu je bilo za cca 0,8 TWh. Iz JE

Krško, ki je proizvedla cca 6 TWh električne energije, smo polovico poslali na Hrvaško. Porabili pa smo cca 12,7 TWh, kar pomeni, da je bila pokritost domače porabe z lastnimi proizvodnimi viri približno 98 %.

Če preračunamo, kolikšna je bila povprečna dnevna poraba električne energije na prebivalca v Sloveniji v letu 2014, dobimo podatek cca 17 kWh na prebivalca/dan, kar predstavlja cca 16 % vse bruto energije, ki znaša, kot smo že omenili, cca 105 kWh na prebivalca/dan za leto 2014. Če pa preračunamo na porabljeno energijo, ki je znašala povprečno cca 74 kWh na prebivalca/dan v letu 2014, dobimo, da je delež električne energije 23 %.

4. Usmeritve za Energetski koncept Slovenije

Kot omenjeno v uvodu pri oblikovanju Energetskega koncepta Slovenije ni mogoče mimo izhodišč, ki so tam podana. Poleg navedenih dejstev je potrebno izpostaviti in poudariti, da bo ob trenutni strukturi porabe energije in energentov težko slediti obvezam na področju zniževanja emisij toplogrednih plinov. Brez uveljavljanja zelene mobilnosti to ne bo možno.

V letu 2015 se predvideva poraba naftnih proizvodov izraženo v

energiji za cca 26 TWh (cca 36 kWh/prebivalca/dan), in to večji delež na področju prometa. Poraba sicer od leta 2008, ko je dosegla vrh, pada in bo predvidoma v letu 2015 nižja za okrog 22 % v primerjavi z letom 2008. Velja opomniti, da približno 30 % od cca 18.000 kiloton CO₂ izpustov, ki jih generira Slovenija, predstavlja promet.

Pomemben segment pri energetski politiki in porabi ima učinkovita raba energije (URE) na vseh segmentih porabe. Tu bomo v prihodnosti pričeli predvsem zmanjševanju izgub (izboljšanje izolacije stavb in sistemov) ter zamenjavi sistemov za proizvodnjo toplote, kjer bo potekala proizvodnja z bistveno manjšim vplivom na okolje (toplotne črpalke vseh tipov). Seveda pa bo to generiralo nekoliko večjo porabo električne energije.

Pri napovedi trendov za leto 2035 predvidevam, da se bo poraba energije na prebivalca zniževala v povprečju med 0,5 % do 1% letno, medtem ko se bo poraba električne energije povečevala med 1,2 % in 1,5 % letno. V obdobju med letoma 2035 in 2055 ocenjujem, da se bo zniževanje porabe gibalo na nivoju 0,5 % letno in povečevanje porabe električne energije med 0,5 % do 1,0 % letno. Pri povečanju porabe električne energije bo največji vpliv s strani e-mobilnosti in uporabe toplotnih črpalk.

Med prednostne naloge na začetku prihodnjega obdobja spada povečanje izrabe hidro potenciala, ki se ga v Sloveniji ocenjuje še za dodatnih 4 TWh do 5 TWh letne proizvodnje električne energije, kar bi skupaj pomenilo cca 10 TWh letno proizvedene električne energije. To pomeni skoraj 14 kWh na prebivalca na dan. To lahko izvedemo do leta 2035.

V naslednjih 20 letih lahko izkoristimo potencial vetra tako, da bo skupna letna proizvedena električna energija iz vetrnih elektrarn znašala cca 1 TWh ob instalirani moči cca 500 MW.

Iz ostalih OVE, ki so že v uporabi (sonce, biomasa, bioplin, SPTe na fosilna goriva), lahko po moji oceni do leta 2035 postavimo toliko enot, da bodo proizvedle vsaj dodatnih 5 TWh energije. Pri uporabi biomase bo potrebno posebno pozornost posvetiti trdnim delcem, ki se sproščajo pri kurjenju. Čeprav je biomasa z vidika CO₂ nevtralna, pa dejstva o problemih, posebno pri slabih izgorevanjih, ne smemo spregledati predvsem z okoljskega oziroma zdravstvenega vidika.

Kakšni so potenciali geotermalne energije in kolikšen delež v opazovanih letih bodo predstavljali, si ne upam napovedati, ker mi področje ni dovolj poznano.

Dejstvo, da smo ravnokar zgradili in dali v pogon TEŠ6, moramo trenutno sprejeti in verjetno vsaj naslednjih 20 let nimamo nikakršne možnosti za kakršnekoli spremenjene odločitve glede obratovanja.

Obratovanje NE Krško bomo morali zagotovo podaljšati in zgraditi drugi blok. Če tega ne naredimo, bomo primorani po zaprtju termoelektrarn v prihodnosti električno energijo uvažati. Skoraj nemogoče se mi zdi, da bi bili v stanju nadomestiti razliko z drugih OVE. Poleg tega bomo morali poiskati sprejemljivo ravnotežje med umeščanjem OVE v prostor in zaščito prostora. Imeti energijo iz OVE, pri tem pa nobenega energetskega objekta v prostoru, preprosto ni možno.

5. Energetski koncept Slovenije kot priložnost za gospodarstvo

Pri kreiranju energetske politike seveda ne smemo mimo dejstva, da moramo pri kreiranju energetskega koncepta poleg v uvodu in kasneje navedenih dejstev imeti v mislih tudi posledice, ki jih tak koncept prinaša za gospodarstvo. Tu ne gre samo za vprašanje stabilne oskrbe in konkurenčne cene energije, ampak

tudi za to, koliko tak koncept spodbudi gospodarsko dejavnost oziroma aktivnost v segmentih industrije, ki lahko sodeluje pri uresničitvi tega koncepta.

Seveda se ne smemo uloviti v past, da bi zaradi interesov posameznih gospodarskih subjektov, ki vidijo priložnost za delovanje, postavili tak koncept, ki bi sicer omogočil nekaterim subjektom priložnosti, na drugi strani pa ogrozil konkurenčnost in stabilnost oskrbe. Vendar poudarjam, da v okviru možnosti mislimo tudi na to, da bi potencialno skozi uresničitev koncepta razvili tudi gospodarske subjekte, ki bodo potem lahko na globalnem trgu ponudniki izdelkov in rešitev.

6. Priporočilo

Predlagam, da bi spremenili obdobja oziroma ciljne letnice, za katere se pripravlja dokument, in sicer bi namesto predlaganega leta 2035 vzeli leto 2030, namesto leta 2055 pa leto 2050. Predlog utemeljujem s tem, da so evropski dokumenti pripravljani za predlagane letnice (2030 in 2050) in bo tako usklajevanje in poročanje v Bruselj lažje, brez nepotrebnih interpolacij in dodatnih aktivnosti.

Literatura in viri

Predlog usmeritev za pripravo Energetskega koncepta Slovenije, 2. junij 2015, Ministrstvo za infrastrukturo RS, Ljubljana

Poročilo o stanju na področju energetike v Sloveniji v letu 2014, julij 2015, Maribor

Energetska bilanca Republike Slovenije za leto 2015, 29. 7. 2015, Ministrstvo za infrastrukturo RS, Ljubljana

Energija v Sloveniji 2012, Ministrstvo za infrastrukturo RS, Direktorat za energijo, Sektor za energetiko in rudarstvo, Ljubljana

Eberl, Ulrich (2011). Life in 2050: How we invent the future today, Beltz & Gelberg, Basel

MacKay, David J. C. (2013). Trajnostna energija – Brez razgretega ozračja, Energetika.NET, Ljubljana

Priznanje za razvojno-raziskovalno delo

Polona Rupnik

Mitja Varl, devetindvajsetletni Ljubljančan, po izobrazbi univerzitetni diplomirani inženir strojništva, je zaposlen kot konstruktor mehanskih sklopov v oddelku Konstrukcija v podjetju Kolektor Etra v Ljubljani. Hkrati je tudi študent podiplomskega doktorskega študija na Fakulteti za strojništvo v Ljubljani, ki ga sofinancira podjetje Kolektor Etra. Tematika disertacije z naslovom 'Metoda za povečevanje robustnosti konstrukcijskega procesa v individualni proizvodnji' je v tesni povezavi z njegovim siceršnjim delom. Poleg konstruiranja magnetnih krogov, študij in merskih skic transformatorjev sočasno raziskuje možnosti za procesno optimizacijo postopkov konstruiranja in povečevanje zanesljivosti procesov.

Najboljši prispevek

Mitja se je poleti udeležil 22. mednarodne konference o sočasnem inženirstvu ISPE (International Society for Product Enhancement – International Conference on Concurrent Engineering), ki jo je gostila tehniška univerza TU Delft na Nizozemskem. Na njej je predstavil prispevek z naslovom 'Enhancing Robustness of Design Process in Individual Type of Production', ki je plod dosedanjega razvojno-raziskovalnega dela v realnem industrijskem okolju proizvodnje velikih energetskih transformatorjev. Prispevek je na konferenci doživel izjemen uspeh. Med vsemi 63

prispevki je bil izbran za najboljšega. Hkrati je bil članek izbran za objavo v posebni izdaji strokovne revije IJASM (International Journal of Agile Systems and Management).

Mitja Varl raziskuje možnosti za dvig robustnosti razvojno-konstrukcijskega procesa v pogojih individualne proizvodnje. Preučuje različne vidike robustnega inženirstva, vitkih procesov, sočasnega razvoja izdelkov in podpore procesov s tehničnimi informacijskimi sistemi. Večina tehnik za optimizacijo procesov in za dvig njihove zanesljivosti izvira iz okolij serijske proizvodnje, največkrat iz avtomobilske industrije. Razlogi za to so v znatnih skupnih prihrankih,

ki se jih lahko doseže na račun velikega števila ponovitev izboljšave, ki ima sicer relativno majhen obseg. Prenos tovrstnih principov v okolje individualne proizvodnje je zaradi številnih razlik v temeljnih zakonitostih obeh tipov proizvodnje zahteven oziroma je potrebno pri tem uporabiti različne pristope. Kljub temu je vpeljava omenjenih vidikov v individualno proizvodnjo izjemnega pomena, ne toliko zaradi implementiranih izboljšav in posledičnega prihranka pri enem izdelku, temveč gre tu za celovito obravnavo fenomena odličnosti, ki s sistemskimi spremembami izdelek ali storitev dvigne na novo raven.

Robustno inženirstvo

Osnovna ideja robustnega inženirstva in številnih z njim povezanih inženirskih aplikacij se ukvarja z iskanjem take zasnove proizvodov ali postopkov, ki so neobčutljivi na spremembe v delovnem okolju ali variacijo sestavnih delov. Predvsem so pomembni tisti dejavniki, ki jih je težko, nemogoče ali pa predrago obvladovati. Z vključevanjem človeka v posamezne dele procesa je možnost napak vedno prisotna. Robusten proces ima vgrajene mehanizme, ki potencialne napake pravočasno zaznajo, opredelijo, omejijo in jih v nadaljevanju odpravijo ter na koncu sprožijo potrebne ukrepe, da se enak scenarij napake v bodoče ne ponovi več, pri čemer je način vgradnje teh varovalk v opazovan proces bistvenega pomena, saj mora biti stroškovno učinkovit in inženirsko uporaben.

Osnova robustnega konstrukcijskega procesa je ustrezna informacijska podpora, ki se izrazi v absolutnem obvladovanju podatkov, vezanih na posamezen izdelek, in zanesljivem hranjenju znanja in izkušenj. Na tržišču obstajajo številni informacijski sistemi PDM/PLM (Product Data Management/Product Lifecycle Management), ki jih je s konfiguracijo

možno prilagoditi specifičnim zahtevam procesov posameznega podjetja. Vse prednosti, ki jih sistemi za obvladovanje informacij nudijo, se optimalno razvijajo le ob dobrem poznavanju metod delovnega procesa, sočasni reorganizaciji obstoječega dela ter specifični nadgradnji, na primer z ekspertnim sistemom, ki s stalnim sledenjem izvajanja delovnega procesa in ustreznimi korektivnimi ukrepi celovito dopolnjuje osnovni sistem.

Individualen tip proizvodnje okarakterizirajo do določene mere unikatni izdelki, ki vsebujejo lastnosti prototipov z vsemi nepopolnostmi. Osnovna funkcija izdelka (v primeru Kolektor Etre energetskega transformatorja) in glavne konstrukcijske rešitve so sicer znane, a unikaten izdelek okarakterizirajo lastni detajli, ki zahtevajo vsakokrat individualen konstrukcijski pristop in imajo neposreden vpliv tako na konstrukcijski kot na kasnejši proizvodni proces. Tovrsten način proizvodnje je običajno vezan na prilagajanje neke osnovne konstrukcije individualnim zahtevam znanega naročnika. Takšno industrijsko okolje je zelo specifično, robustnost konstrukcijskega procesa pa igra pri končni vrednosti izdelka ključno vlogo.

Individualna proizvodnja

V primeru serijske proizvodnje stopata v ospredje dobra tehnološka priprava in izčrpno testiranje prototipov. Večina serijskih izdelkov se zato tekom zadnjih faz zelo malo spreminja. V

individualni proizvodnji omenjene zakonitosti ne veljajo. Tu je stopnja vnaprejšnje priprave komponent izdelka izrazito nižja, saj je v interesu proizvajalca čim večje število odločitev zadržati in jih sprejeti tem bližje končni potrditvi izdelka, saj si s tem pusti odprte roke pri načrtovanju izdelka in realizaciji večjih sprememb, ki bi kar najbolj izpolnile kupčeve želje in zahteve. Podjetje uporablja številne zahtevne vmesne ter končne teste, proizvodne protokole in procesne varovalke, ki zagotavljajo siceršnjo končno funkcijsko odličnost izdelka, a kljub temu pravega dolgotrajnega testiranja individualnega izdelka ali njegovih unikatnih komponent ni, saj vsak tak izveden projekt predstavlja prototipno proizvodnjo samo.

Cilj: prenovljen model razvojno-konstrukcijskega procesa

V prispevku je predstavljen primer začetka celovite preнове razvojno-konstrukcijskega procesa v okolju z visoko stopnjo individualnosti. V prvem delu prispevka so povzeta teoretična izhodišča, ki so bila povzeta po temeljitem pregledu obstoječe povezane strokovne literature. Nato je predstavljen realen industrijski problem. Na podlagi izdelane natančne analize dejanskega stanja se je izdelalo konceptno ogrodje systemske preнове razvojno-konstrukcijskega procesa, katere glavni cilj je dvig njegove robustnosti, kar v praksi pomeni v najkrajšem času na čim bolj zanesljiv način izdelati tako konstrukcijo izdelka, ki v celoti izpolnjuje naročnikove zahteve in želje, hkrati pa konstrukcija predstavlja optimalno rešitev tudi za proizvajalca tako s tehnološkega kot tudi s procesnega vidika. Opisan je začetni pristop k zadani nalogi in do sedaj opravljeni koraki. Podane so smernice za nadaljnje delo in vizija končne systemske preнове. Za vse predvidene korake so navedeni pričakovani rezultati, ki jih v podjetju Kolektor Etra nameravajo doseči. Končni cilj je vzpostavitev prenovljenega modela razvojno-konstrukcijskega procesa, ki bo upošteval posebnosti individualne proizvodnje, principe vitkega in sočasnega razvoja in bo z razvojem v generalizirano obliko predstavljal univerzalno rešitev za tovrsten tip proizvodnje.

“Naredi dobro prvič”

Polonca Pagon

Oddelek Kakovost in laboratorij družbe Kolektor Group s svojimi aktivnostmi izpolnjuje poslanstvo družbe, in sicer biti partner strateškim kupcem in izvajati aktivnosti na področju kakovosti za družbo Kolektor Group in povezana podjetja v skupini Kolektor skladno s politiko kakovosti, politiko laboratorija, okoljsko politiko ter politiko varnosti in zdravja pri delu.

Poglavitne usmeritve oddelka so kakovostna podpora kupcem od razvojnih do poprodajnih aktivnosti, sodelovanje pri obvladovanju dobaviteljev ter sodelovanje s tehnično-strokovnimi službami družbe Kolektor Group ter povezanih družb. »32 sodelavcev, ki delujejo na podpodročjih tehnologije kakovosti, laboratorija in vhodne kontrole ter strateških materialov, izvršuje naloge našega oddelka. Med njimi obstajata močna vzajemna povezava in sodelovanje, kljub temu pa zagotavljamo samostojno in neodvisno delovanje laboratorija in izvajanje meritev,« pravi vodja oddelka Kakovost in laboratorij, Janoš Cigale.

Tehnologija kakovosti

Osnovno vodilo vodenja kakovosti v koncernu Kolektor je stalno izboljševanje proizvodov, storitev in procesov ter izpolnjevanje in preseganje kupčevih pričakovanj, kar je zagotovilo za tržni uspeh. Kakovost naših produktov in storitev – in s tem zadovoljstvo kupca – lahko dosežemo s stalnim nadzorom procesa od povpraševanja do končnega izdelka oziroma izvedbe storitev. S tem, ko zaposlene vključujemo v procese usposabljanja, uvajamo projektni pristop ter timsko delo, prevzemamo polno odgovornost za kakovost dela vsakega posameznika po načelu »Naredi dobro prvič«.

Certifikati kakovosti, priznanja in nagrade naših poslovnih partnerjev so dokaz, da so naši proizvodi kakovostni, procesi pa zanesljivi.

Trenutno je v skupni sistem vodenja kakovosti vključenih 12 koncernskih podjetij in njihovih podružnic. »Osnovno vodilo je, da so koncernske družbe certificirane vsaj s standardom ISO 9001, pri čemer so družbe, ki so del avtomobilске dobaviteljske verige, certificirane po standardu ISO/TS 16949, ki je nadgradnja ISO 9001 z dodanimi posebnimi zahtevami avtomobilске industrije. Večina družb ima vpeljan sistem ravnanja z okoljem v skladu s standardom ISO 14001,« pojasnjuje Cigale.

V tehnologiji kakovosti je skupaj osem zaposlenih. Ti pokrivajo procese usmerjene h kupcem in procese usmerjene k dobaviteljem ter dajejo podporo razvojnemu procesu s področja kakovosti. Po besedah vodje oddelka so »za določene družbe koncerna, predvsem tiste iz divizije Komponente in sistemi, določeni procesi centralizirani in vodeni s strani našega oddelka. Tako pripravljamo dokumentacijo za sproščanje izdelkov pri kupcih. Letno izdelamo približno 230 poročil za sproščanje izdelkov, ki jih pošljemo kupcem v potrjevanje. Skupaj s strateško nabavo ter ob podpori tehnologije in razvoja skrbimo za obvladovanje dobaviteljev. Centralno vodimo proces sproščanja materialov na strani dobaviteljev ter vodimo proces reklamacij do

dobaviteljev – jasno ob podpori omenjenih služb ter proizvodnje, kjer se dotični material uporablja. V okviru tega dela je nezanemarljiva tudi podpora IT-sistemom na področju kakovosti.«

Usmeritev je, da oddelek kakovosti v sodelovanju s skupino centralnih podpornih dejavnosti formira skupino, ki na nivoju koncerna skrbi za definiranje ključnih postopkov, ki so osnova omenjenim standardom. Pri tem je potrebno izpostaviti, da ima praviloma vsaka hčerinska družba znotraj koncerna postavljeno lastno organizacijsko strukturo, ki zajema tudi področje kakovosti. Slednji so tisti, ki s strani proizvodnih procesov skrbijo za zagotavljanje kakovosti. Cigale zatrjuje, da se »kakovost ne zagotavlja samo skozi naš oddelek, temveč smo samo delček celotnega mozaika, ki ga sestavljajo tudi ostale službe zagotavljanja kakovosti po posameznih družbah. S sistemskega vidika je ta oddelek odgovoren predvsem za zagotavljanje skladnosti procesov z zahtevami standardov in s posebnimi kupčevimi

zahtevami. Za procese, ki jih vpeljuje oddelek kakovosti, izvajamo stalna izobraževanja za zaposlene. Aktivno sodelujemo pri določanju letnih ključnih kazalnikov za področje kakovosti za povezane družbe koncerna,« zatrjuje Cigale.

Naloga oddelka je, da na področju standarda kakovosti zagotavlja, da je sistem vodenja kakovosti vzpostavljen, se izvaja in vzdržuje v skladu z veljavnimi standardi ter v skladu s strategijo matične družbe. »To dosegamo s stalnim spremljanjem razvoja obstoječih in novih standardov, spremljanjem in prepoznavanjem kupčevih zahtev ter njihovim prenosom v naše interne procese. Ena obsežnejših zadolžitev

je tudi izvajanje presoj skladnosti sistema zagotavljanja kakovosti. Aktivno sodelujemo pri presojah s strani certifikacijskih hiš ter presojah s strani različnih kupcev. Letno izvedemo približno 40 presoj sistema kakovosti pri dobaviteljih in okrog 100 internih presoj. Za to skrbi približno 70 usposobljenih presojevalcev iz različnih družb koncerna,« zaključuje Cigale.

Laboratorij in vhodna kontrola

Laboratorij je poleg razvoja in tehnologije proizvodnje eden ključnih elementov, potrebnih za uspešen razvoj novih produktov. V njem je skupaj s strokovnim vodjo

zaposlenih 13 ljudi. Zelo uspešno sodeluje tudi z laboratorijem Sieve in njenimi zaposlenimi. Delovanje laboratorija je zasnovano na osnovi standarda ISO 17025. Celoten laboratorij pokriva širok spekter analiz, ki izhajajo iz mednarodnih standardov, internih standardov odjemalcev, drugih tehničnih zahtev ali po lastnih razvitih metodah, ki so za preskušanje primerne in so sposobne izpolniti zahteve odjemalca. Omogoča izvajanje testov in meritev na polizdelkih in izdelkih, izvajanje kalibracij meril ter preskušanje in analiziranje vhodnih materialov. V določenem pogledu je podaljšana roka razvojnega oddelka, kjer se preverjajo, potrjujejo in zavračajo razvojne ideje.

Po besedah vodje laboratorija Petra Kernela se je skupaj z rastjo koncerna krepil tudi laboratorij, ki je iz laboratorija, specifičnega za testiranje komutatorjev, zrastel v moderen laboratorij s široko paleto opreme, s pomočjo katere lahko preverjamo kakovost naših izdelkov.

V laboratoriju izvajamo mehanske preizkuse z napravo za izvajanje natezno-tlačnih preizkusov, napravo za merjenje geometrijskih oblik komutatorjev in ostalih osno simetričnih izdelkov, napravo za merjenje hrapavosti površine (kontaktna in brezkontaktna), napravo za merjenje trdote, napravo za merjenje neuravnoteženosti osno simetričnih izdelkov, napravo za merjenje oblike robov, napravo za izpostavljanje izdelkov povišanim hitrostim vrtenja ter nenazadnje napravo za dinamično spremljanje premikov bakrenih lamel na komutatorjih. Laboratorij je za potrebe različnih testiranj opremljen s štirimi dvoprekatnimi temperaturnimi komorami, ki dosegajo temperaturne razpone med -40 in +150 °C ter dve temperaturno-vlažnostni komori, s katerima lahko simuliramo visoke pogoje vlažnosti. Za naše kupce je vedno pomembnejša karakteristika izdelkov njihova čistost. Za te potrebe imamo na razpolago komoro za čiščenje izdelkov, katere medij se nato pretaka preko filtra, ki zajame vse prisotne nečistoče. Za analizo filtra in ugotavljanje stopnje nečistoč imamo posebej prirejen mikroskop.

V električnem delu laboratorija merimo predvsem osnovne električne veličine na izdelkih, kot so prebojna trdnost, izolacijska upornost ter prehodna omska upornost. Smo pa v

Janoš Cigale, vodja Kakovosti in laboratorija: "Velik izziv za prihodnost nam predstavlja skrb za razvoj sistema kakovosti skladno z rastjo koncerna. Tako se v povezavi s tem soočamo s potrebo po posodabljanju procesov v skladu z razvojem standardov kakovosti ter specifičnih zahtev kupcev. Dolgoročni cilj je namreč čim večje poenotenje procesov znotraj celotnega koncerna. Podobne izzive imamo tudi na področju laboratorija, kjer je naš cilj slediti potrebam naročnikov in v skladu s tem razvijati potrebne kompetence, poleg tega pa poskrbeti za standardizacijo in globalizacijo laboratorijskih procesov in metod na nivoju koncerna."

okviru tega laboratorija opremljeni tudi z moderno laboratorijsko varilno napravo za varjenje komutatorjev. Zaradi njene široke zasnove lahko z njo simuliramo pogoje varjenja komutatorjev pri naših kupcih. Čeprav se ta proces odvija pri naših kupcih, so bile v preteklosti razvite te kompetence predvsem zaradi zahtev, da je bilo potrebno pred testiranjem komutatorjev te tudi zavariti. Na drugi strani pa je neustrezno varjenje na kupčevi strani največkrat dajalo slabo luč na kakovost našega izdelka in ne na neustrezno nastavljen proces varjenja pri kupcu.

Vedno vidnejšo vlogo v laboratoriju pridobiva področje meritev magnetnih karakteristik za program magnetike. V sodelovanju z nekaterimi ostalimi laboratoriji znotraj koncerna lahko nadziramo magnetne veličine vhodnih materialov (magnetov) in tudi končanih izdelkov (npr. rotorjev s trajnimi magneti). Izpostaviti je potrebno 4-osni avtomatiziran merilnik za merjenje gostote magnetnega polja namagnetnih izdelkov. Laboratorij sodeluje z oddelkom raziskav tudi pri konstruiranju in vpeljevanju novih magnetilnih in merilnih tuljav za lastne potrebe.

V okviru kemijskega laboratorija imamo možnost izvajanja različnih analiz termo- in duroplastičnih materialov. Nenazadnje pa si laboratorija ne znamo predstavljati brez prisotnosti mikroskopa. Kar nekaj je tako imenovanih stereomikroskopov, ki služijo dokumentiranju izdelkov in prerezov, na voljo pa imamo tudi poseben metalografski mikroskop s tisočkratno povečavo. Celotno skupino zaključuje elektronski mikroskop, ki služi izvajanju posebnih analiz materialov za podporo serijskemu procesu, predvsem pa razvojno-raziskovalnemu procesu. Na njem imamo tako možnost izdelave do 300.000-kratnih povečav kot tudi analiziranja kemijske sestave analiziranega materiala.

Trenutno aktualno je širjenje kompetenc na področju analiz za geometrijsko preverjanje skladnosti izdelkov s kupčevimi zahtevami. Tu se še vedno na eni strani uporablja preprosta merilna sredstva, kot so pomično merilo, mikrometer ali merilna urica, na drugi strani pa se vse bolj poslužujemo 3D-optičnega skenerja GOM, računalniške

Veronika Hiti Carli,
vodja projektov – Zagotavljanje kakovosti

»Kakovost in zanesljivost naših proizvodov in s tem uspešnost lahko dosežemo samo z doslednim izvajanjem procesa razvoja izdelkov in proizvodnih procesov. Zaposleni na oddelku prispevamo k integraciji kakovosti v ostale procese z obvladovanjem in spremljanjem razvoja obstoječih in novih mednarodnih norm in standardov ter prepoznavanjem specifičnih kupčevih zahtev za posamezen izdelek. Za razumevanje, obravnavo in operativno prenašanje zahtev v interne procese je najprej potrebna strokovnost pa tudi osebni razvoj zaposlenih, inovativnost in delavnost. Sama se strinjam, da je za učinkovito vodenje kakovosti bistvena kakovost vodenja sodelavcev. Zaposleni se tako vključujemo v procese usposabljanja, prakticiramo projektni pristop ter timsko delo. Prav tako izvajamo interna izobraževanja in uvajanja sodelavcev iz ostalih oddelkov in družb podjetja.«

Peter Kernel,
vodja oddelka Laboratorij in vhodna kontrola

»Izzivi za prihodnje so prav tako povezani s strategijo koncerna in njegovo globalno prisotnostjo. To pomeni, da bo potrebno na eni strani določene kompetence in znanja s področja testiranj v še večji meri prenesti na oddaljene lokacije, da bodo tam sami sposobni nadzirati kakovost svojih izdelkov in s tem dati na razpolago več virov na idrijski lokaciji za podporo novim razvojnim projektom. Na drugi strani pa bo potrebno organizacijsko poskrbeti, da bodo vsi laboratoriji v koncernu delovali v okviru istega procesa. S Kolektor Micro-Motorjem vstopa koncern še močneje na področje pogonov. V okviru Kolektor Groupa tako že obstaja manjši laboratorij za elektroniko in pogone v okviru istoimenskega programa, ki pa ga bo predvsem zaradi zahtev standardov potrebno pripojiti centralnemu laboratoriju.«

Nataša Rant,
specialist za materiale

»Dolga leta smo v našem oddelku analizirali v glavnem samo en izdelek – komutator – in materiale, ki so bili vanj vgrajeni. Z rastjo in diverzifikacijo koncerna se je nabor tako materialov kot končnih produktov bistveno povečal. To od nas zahteva vse več novih znanj in obvladovanja novih testnih in analiznih metod. Skupina za materiale uspešno obvladuje tako znanja s področja osnovnih materialov kot tudi procesov izdelave končnih produktov. Pokriva se znanja tako s področja mehanskih, kemičnih, fizikalnih, električnih in magnetnih lastnosti gradiv kot tudi postopke predelave, obdelave, spajanja, kemične zaščite, lepljenja in galvanskih procesov.«

tomografije CT ter koordinatnega merilnika. Zaradi vse večjih potreb po meritvah na slednjem in posledično zaradi zmanjšanja prostih kapacitet smo v fazi odločanja o investiciji v lasten koordinatni merilnik v okviru centralnega laboratorija.

Skupno se v okviru laboratorija letno obdela približno 2.500 poročil, pri tem pa lahko posamezno poročilo zajema več različnih analiz. V povprečju je torej za naše odjemalce izdelanih približno 10 poročil na dan.

Laboratorij je med drugim opremljen tudi z opremo za izvajanje interne kalibracij meril, ki se uporabljajo za nadzor kakovosti izdelkov. Tu govorimo o mikrometrih, pomičnih merilih, merilnih urah, posebnih merilnih pripomočkih (kontrolniki), mikronskih in večstopenjskih trnih in ostalih merilih. »Skupaj obvladujemo približno 30.000 meril. Od tega je aktivno uporabnih približno 15.000 meril. Kalibracije izvajamo tudi za nekatere hčerinske družbe divizije Komponente in sistemi,« razlaga Kernel.

Neodvisno od laboratorija deluje tudi vhodna kontrola. Skladno z vpeljanimi standardi zaposleni izvajajo kontrolo vhodnih materialov. Ena od možnosti za to je izvajanje vhodne kontrole izdelkov, kjer se po vnaprej določenem planu preverja karakteristike dobavljenih vhodnih izdelkov in materialov.

Strateški materiali

Na področju strateških materialov je osem zaposlenih, ki pokrivajo različna znanja. Gre za neke vrste podaljšano roko laboratorija, kjer imajo ti specialisti za razliko od laboratorijskega osebja dodatna poglobljena znanja o področju delovanja – npr. poglobljena znanja o kovinskih materialih, lepilih, duroplastičnih materialih ipd. in tako lahko sodelujejo z razvojno-tehnološkim področjem že od faze zasnovane izdelkov naprej. Rezultat tega so nove merilne metode in sodelovanja pri nastajanju specifikacij za vhodne materiale. Specialisti so predvsem osredotočeni na poznavanje materialov in tehnologij, ki jih je koncern prepoznal kot strateške. Delovanje obsega pridobivanje informacij o materialih, analiziranje, testiranje, vrednotenje novih materialov in njihovo apliciranje v obstoječe ali nove produkte ter izboljševanje oziroma zamenjavo obstoječih materialov.

Z integralnim pristopom zaposleni v oddelku Kakovost in laboratorij prispevajo k splošni kulturi, zavedanju in znanju in s tem k odličnosti, ki jo kupci zahtevajo od nas in so jo pripravljani plačati. Z rastjo in vstopanjem v druge segmente trga se še bolj zavedajo, da je odličnost odvisna predvsem od ljudi, njihovega znanja, motivacije, razumevanja in spoštovanja interesov ostalih zaposlenih.

Vas zanima, kakšna je notranjost mobilnega telefona? Skenirajte kodo QR!

Metka Primožič, evropski specialist za adhezive

Polonca Pagon

»Da bo držalo, kot mora držati!« Te besede se pogosto slišijo v laboratoriju družbe Kolektor Group, kjer se izvajajo tudi specialni testi na strateških materialih. Metka Primožič se je junija letos udeležila izobraževanja na razvojnem inštitutu za zahtevne proizvodne tehnologije in napredne materiale Fraunhofer IFAM Bremen v Nemčiji ter pridobila certifikat in naziv European Adhesive Specialist – EAS (evropski specialist za adhezive).

V oddelku kakovost, razvoj in kemijski laboratorij skupaj s Tatjano Berce Alič izvajata specialne teste na strateških materialih. Kaj natančno je vajino delo?

Smo nekje med raziskavo in razvojem. Smo raziskave v malem in hitra – če se le da – podpora razvoju oziroma razvojnem projektom. Najino delo je modifikacija in prilagoditev lepil našim potrebam, izbira ustreznega lepila za določen produkt, sledijo testiranja, analize, realizacija procesa lepilne tehnologije ...

Po izobrazbi ste univerzitetna diplomirana inženirka kemijskega

inženiringa in svoje prve izkušnje ste nabirali v farmacevtski industriji. Ali vas je področje lepil zanimalo od nekdaj?

Področje kemije je izredno široko in za kakovostno opravljeno delo je nenehno dodatno izobraževanje nujno. Izpostaviti moram, da samo znanje, pridobljeno na fakulteti, ni dovolj specifično. Fakulteta pusti širok zorni kot znanja, ko pa gre za resne projekte ali probleme, je potrebno detajlno znanje iz določene stroke. Sama sem imela srečo, da je moja sodelavka in bivša mentorica Tatjana z mano nesebično delila svoje znanje s širokega področja lepil, saj

sem se z delom z lepili srečala šele na Kolektorju, kjer sem se zaposlila leta 2010. V bistvu nisem prej nikoli načrtovala, da bom delala z lepili. Moja diplomska naloga je bila na temo reologije človeške krvi pod vplivom hipoksije in sedaj sem prišla do ugotovitve, da se s krvjo lahko primerjajo marsikatera lepila. Če čisto preprosto razložim – kri je tekočina, ki po naravoslovnih zakonih preide v trdno stanje.

Lepila so tekočine, ki spajajo. Brez dodatnih strojev in deformacije materiala lahko hkrati spojimo zelo miniaturne dele in različne materiale različnih debelin, ne da bi spremenili sestavo materialov ali jih ranili, kot na primer naredimo luknjo, kjer spojimo materiale z vijakom. Hkrati je lepilo tudi izolator toplote in električnega toka ter zaščita materiala, kjer je možna nevarnost korozije. Hkrati spoji zelo dobro tesnijo, pa naj si bo zrak, vodo, včasih tudi svetlobo. Študija lepil je resnično zanimiva, ker jih obstaja na tisoče vrst, a vendar moramo pri vsaki zatrti zmesi upoštevati in zagotoviti, da bo držala, ne samo od danes do jutri, pač pa so največkrat zahteve po stabilnih spojih 20, 30 let. Tu ni več prostora za hece, potrebno je trezno, potrpežljivo in pametno razmišljati.

Na razvojnem inštitutu za zahtevne proizvodne tehnologije in napredne materiale Fraunhofer IFAM Bremen v Nemčiji ste se udeležili izobraževanja. Zakaj prav na tem inštitutu?

Inštitut opravlja raziskovalno in razvojno delo na dveh močnih področjih: razvoj, raziskave in oblikovanje funkcionalnih materialov do nanodimenzij ter študije adhezivov/lepil ter njihovo uporabo, modifikacijo, obdelavo lepljenih površin in razvoj visoke lepilne tehnologije. Na teh dveh področjih spada IFAM med največje neodvisne organizacije v Evropi. In kar je najpomembnejše: rezultat njihovega znanja in ekipnega dela je izboljšanje funkcionalnih materialov in razširitev njihovih lastnosti. Inštitut ima skoraj 600 zaposlenih, od katerih jih več kot 90 odstotkov deluje na znanstvenem področju in razvojno-tehničnem delu. Po skoraj dvomesečnem izobraževanju ste pridobili certifikat in naziv European Adhesive Specialist – EAS (evropski specialist za adhezive). Zakaj ste se odločili prav za to izobraževanje? Kaj vam je izobraževanje dalo?

Fraunhofer je bila vedno želja »v oblakih«, po pogovorih s Tatjano pa

Tatjana Berce Alič,
vodja projektov

»Zaradi zahtevnosti drugih projektov mi čas ni dovolil, da bi se lahko temeljito posvetila področju lepil oziroma lepljenja in zelo sem vesela, da se je Metka odločila, da prevzame to področje. Študija lepil je precej široka in zadovoljna sem, da je Kolektor to spoznal in omogočil Metki dodatno izobraževanje. Lepila je potrebno dobro razumeti. Ni eno za vse in vse za eno. Razlika je sicer malenkostna, a hkrati ogromna in odločilna. Najtežji del je izbira lepila glede na specifikacije končnega izdelka. S tem pa delo ni končano, saj je potrebno zaradi specifičnosti problema in nezadostnih podatkov s strani proizvajalca ali tudi naročnika pristopiti k hitrim testom, ki lahko vsaj delno potrdijo ali ovržejo izbor. Potrebno je delati z dobro voljo, veseljem in odprtimi očmi. Le tako si širimo obzorje in pridobivamo znanje, ki hkrati tudi navdihuje za nadaljnje delo, za dobro in lepšo prihodnost podjetja in sodelavcev.«

je ta želja postala še večja. Po letu, dveh premišljevanja o tem, kako bi se lahko udeležila tega izobraževanja na tem priznanem inštitutu, se je končno pokazala možnost – razpisano je bil kurz European Adhesive Specialist – EAS. Odločitev je padla brez pomislekov. Sama izvedba specializacije, ki je trajala mesec in pol, mi je dala možnost, da sem se lahko med izobraževanjem vrnila tudi domov, opravila službene obveznosti in v »mojih« gorah nabrala moči za nadaljnje delo.

Inštitut to izobraževanje razpiše enkrat letno oziroma odvisno od interesa. Namenjeno je predvsem udeležencem iz industrije, ki uporabljajo lepila v proizvodnji in pri razvoju produktov, proizvajalcem lepil, prodajalcem lepil, strokovnjakom za kakovost ... v bistvu vsem, ki pri svojem delu potrebujejo specialna znanja o lepilih. Letos smo bili ekipa trinajstih udeležencev. Kot na Eurosongu smo se zbrali z vseh koncev sveta, iz Indije, Danske, Kanade, Španije, Poljske, Turčije, Mehike, Nizozemske ..., a delovali

smo odlično! Tako sem imela možnost, da sem spoznala tudi delo drugih, od dela s kirurškim orodjem do letal. Vsak dan smo delali preko deset ur, od zelo intenzivnih predavanj do eksperimentalnega in skupinskega dela.

Opravljena specializacija mi je dala široko znanje na področju hitro razvijajočih lepil, ki jih je že na tisoče in ta številka z različnimi dodatki/aditivni v lepilih le še narašča. Velikokrat gre za popolnoma novo spremembo lastnosti v smer, kjer se adhezivi lahko že zelo primerjajo s tekočimi kovinami in drugimi kompoziti, ki spajajo sodobne materiale. Pridobljeni certifikat pomeni, da lahko strokovno delam na področju lepil, odgovarjam za izbiro lepil in spreminjanje obstoječih lepil na trgu za uporabo v industriji. Za svojimi odločitvami stojim z znanjem in jih lahko strokovno tudi zagovarjam.

Poudarjate, da pridobitev certifikata ni le vaš osebni dosežek, ampak pomeni pridobitev tudi za celoten koncern in sodelavce, ki bodo tovrstno znanje potrebovali pri razvoju novih izdelkov

oziroma izboljšavi obstoječih.

Pridobitev certifikata in naziva meni osebno pomeni uspeh, saj sem s tem pridobila tudi dodatno znanje. A tu ne gre samo za moje znanje. Znanje je potrebno deliti – tistim, ki ga bodo pri nas potrebovali v prihodnje in ki bodo pripravljene sprejeti novo znanje pri uporabi tovrstnih substanc za spajanje komponentnih materialov s ciljem razvoja boljših proizvodov.

Vesela sem, da je tudi z mojim doprinosom koncern pridobil specialno znanje s področja lepil in njihove uporabe. Ves trud ni bil zaman, saj lahko skupaj to znanje izkoristimo v korist celotnega koncerna. Zahvala gre sodelavki Tatjani, ki me je spodbujala in podpirala pri odločitvi za udeležbo na izobraževanju, in seveda vodji oddelka ter vodstvu koncerna Kolektor, ki mi je omogočilo sodelovanje na izobraževanju.

Omenili ste, da si v gorah napolnite baterije ...

Kot spajam jaz določene komponente in materiale, v tem primeru gore lepijo mene. Vodja tega projekta pa je tu moja kosmata »šefica na štirih nogah«.

Zaključili smo medpodjetni projekt 5S

Gorazd Lapanja

Načelo 5S je filozofija organiziranja in vodenja, da se rešimo vseh »potrat« ali izgub, ki izhajajo iz neurejenega delovnega okolja. Osnovni cilj 5S je vzpostaviti višji nivo kulture in učinkovitosti na delovnem mestu. Je enostavna in izvedljiva v vseh poslovnih ali proizvodnih procesih ter za vsakogar.

V podjetjih koncerna Kolektor na idrijski lokaciji se z metodo 5S srečujemo in ukvarjamo že več let, kar je pripomoglo k boljši kakovosti in posledično manjšemu številu reklamacij, boljši učinkovitosti dela in delovne opreme v proizvodnji ter boljšemu izgledu proizvodnje, kar daje boljše vzdušje med delom zaposlenim in tudi boljši vtis obiskovalcev, ko pridejo v podjetje.

Med organizacijo proizvodnje po metodi 5S se je urejene stvari standardiziralo in izdelalo dokument, kjer so vse standardizacije določene (npr. barvna standardizacija odlagalnih mest, urejenost ekoloških otokov, urejenost izmetnih in zapornih con, urejenost in shranjevanje delovnih pripomočkov, urejenost in shranjevanje čistilnih pripomočkov ...).

Vodstvo koncerna Kolektor se je na podlagi višjega nivoja organiziranja proizvodnje po metodi 5S na idrijski lokaciji odločilo, da se standardizacija 5S prenese tudi v ostala proizvodnja podjetja v skupini.

Miloš Nikolić,
Kolektor Bosna

»Metoda 5S je izjemno koristno orodje za organizacijo delovnega mesta in orodij, ki se uporabljajo za čim učinkovitejšo proizvodnjo. Osnovna prednost naše proizvodnje je rast, ki od nas zahteva nenehno urejenost delovnih mest. Prednost, ki jo velja izpostaviti, je tudi nova proizvodna hala v Klašnicah, v kateri že uvajamo metodo 5S. Nadejamo se, da bo metoda dala zaposlenim nov zagon za še boljše proizvodne rezultate in pogoje dela. Glavni cilj, da smo začeli z vpeljevanjem metode, je bila boljša kvaliteta in večja učinkovitost opreme. Najprej smo se dela lotili v delavnicah, ki so bile najslabše urjene. Metodo 5S so zaposleni dobro sprejeli, prepoznali so jo kot dobro in učinkovito delovno orodje, s katerimi hitreje, bolje in učinkoviteje realizirajo svoje delovne naloge. Kot pri vsem, pa tudi na tem področju med zaposlenimi obstajajo razlike, ki se nanašajo predvsem na navade, razumevanje odgovornosti, delovne obveznosti in formalno izobraževanje.«

Dejan Velikanje,
direktor podjetja Kolektor Sikom, sponzor projekta

»To je eden prvih medpodjetnih projektov, ki smo se ga lotili v okviru vitke tovarne. Je lep primer, kako se lahko dobra praksa iz enega podjetja prenese na vse ostale, tudi v tujini. Če primerjamo stanje ob začetku projekta in danes, hitro ugotovimo, da so podjetja spremenila svoj izgled. Začela se je graditi kultura, močno je zavedanje, da se stanje vedno da še izboljšati. Pomembno je, da smo v projekt vključili zaposlene, ki so si lahko sami prilagodili in uredili delovna mesta v skladu z ergonomijo delovnih mest in njihovimi potrebami, da bi si čim bolj olajšali delo. Zadovoljen sem, da nam je uspelo postaviti celovit sistem, ki nam omogoča merjenje napredka. Po podjetjih smo usposobili ocenjevalce, ki kvartalno skrbijo za pregled stanja in poskrbeli za njihovo kroženje med podjetji. Naj ob tem pohvalim vse direktorje, ki so ta projekt podprli in zanj izbrali prave ljudi. Še posebej pa velja izpostaviti vodjo projekta Gorazda Lapanjo za njegov angažma in profesionalen pristop k projektu.«

Duško Bundža,
Kolektor Automotive Nanjing

»Metoda 5S predstavlja potreben način vzdrževanja reda za vse oddelke v podjetju, od proizvodnje pa do pisarn. Vizualni izgled proizvodnje se je izboljšal, dostop do orodja in drugih materialov je lažji in hitrejši, zmanjšala se je možnost pomešanja izdelkov, materialov ter dokumentacije. Za pristop k projektu smo se odločili zato, ker smo videli, da nam bo omogočil napredek. Pri nas projekt sicer še ni v celoti zaključen, vendar je že zdaj stanje precej izboljšano. Zaposleni so na začetku na projekt gledali kot na dodatno delo, ampak s časom so spremenili mnenje. Zdaj na ta projekt gledajo kot na olajšanje dela.«

Miha Krvina, Maja Jančar Cafuta
Kolektor Etra

»S 5S metodo smo začeli v delavnici, ki se nam je zdela najbolj primerna, in sicer je to delavnica izdelave navitij. Naša proizvodnja proizvaja zelo raznolike produkte oziroma bi lahko rekli, da so si skoraj vsi izdelki med seboj različni. To pomeni, da nimamo skoraj nič standardnih izdelkov. Vsak transformator je izdelan drugače in ima unikatne elemente. Elementi in postopki seveda so si v osnovi podobni, a hkrati tudi zelo različni. Najbolj standardiziran del je pri nas prav izbrana delavnica izdelave navitij. Medpodjetni projekt 5S nam je bil nekako dodeljen in metodo 5S smo morali vpeljati, a šele zdaj vidimo vse njene prednosti. Vsak nov sistem, ki se začne vpeljevati, delavci sprejmejo z rahlim dvomom in neodobravanjem. Takšni smo pač ljudje. Tako kot delamo mi že 30 let in so delali že desetletja pred nami je prav, meni marsikateri. A ta miselnost ni prava, če želimo kot proizvodnja napredovati in biti konkurenčni na trgu. 5S je metoda, ki se nikoli ne konča. Kljub temu da se je projekt zaključil, mi stalno nadgrajujemo in dodatno urejamo proizvodnjo. Vidimo še veliko možnosti za izboljšave.«

Glavni namen projekta in njegove cilje smo direktorjem predstavili jeseni leta 2013 in se z začetkom leta 2014 lotili dela. Zaposlenim smo predstavili dobre prakse podjetja Kolektor Sikom, ocenili delovna mesta, predstavili standard za ohranjanje delovnih mest, določili ekipe za projekt, fotografirali prvotno stanje in popisali vsa odstopanja ter pripravili navodila za izvedbo aktivnosti za odpravo odstopanj. Vsako četrletje

smo opravili pregled stanja in ocenili napredek.

Naša naloga je bila, da zaposlenim pokažemo prednosti 5S metode, njene pozitivne vplive na proizvodnjo in delovni proces. To nalogo so skrbniki 5S več kot odlično opravili, saj so zaposleni kljub začetni skeptičnosti opazili vse pozitivne učinke, ki jih metoda prinaša.

Z zadovoljstvom ugotavljamo, da smo projekt 5S uspešno implementirali v vsa podjetja skupine Kolektor, kar dokazujejo tudi izjave skrbnikov 5S-projekta. Polni elana že zremo v prihodnost in se veselimo trenutka, ko bomo lahko povedali, da smo v vsa koncernova podjetja implementirali tudi projekt TPM.

KOLEKTOR

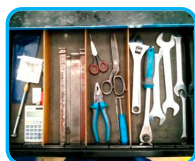
KOLEKTOR ETRA d.o.o.

Delovno mesto: NAVIJALNICA: STROJ 1

NAVIJALNI STROJ (A)

VOZIČEK Z ORODJIEM (B)

DELOVNI ODER (C)

ODVIALEC KOLUTOV (D)

PODSTAVKI ZA ŠABLONE (E)

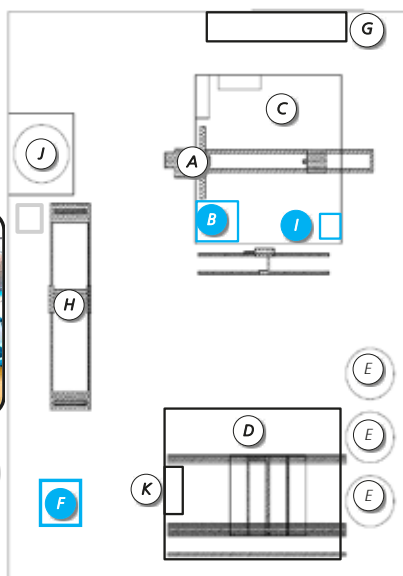

PROSTOR ZA DVIŽNI KRIŽ (F)

STANDARD UREJENOSTI

TLORIS DM

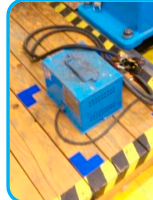
JEDILNA MIZA (G)

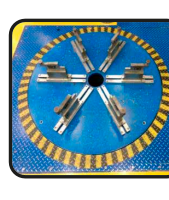
NAPRAVA ZA OBRACANJE TULJAV (H)

VARILNI APARAT (I)

DVIŽNA PLOŠČAD ZA SNEMANJE NAVITIJ (J)

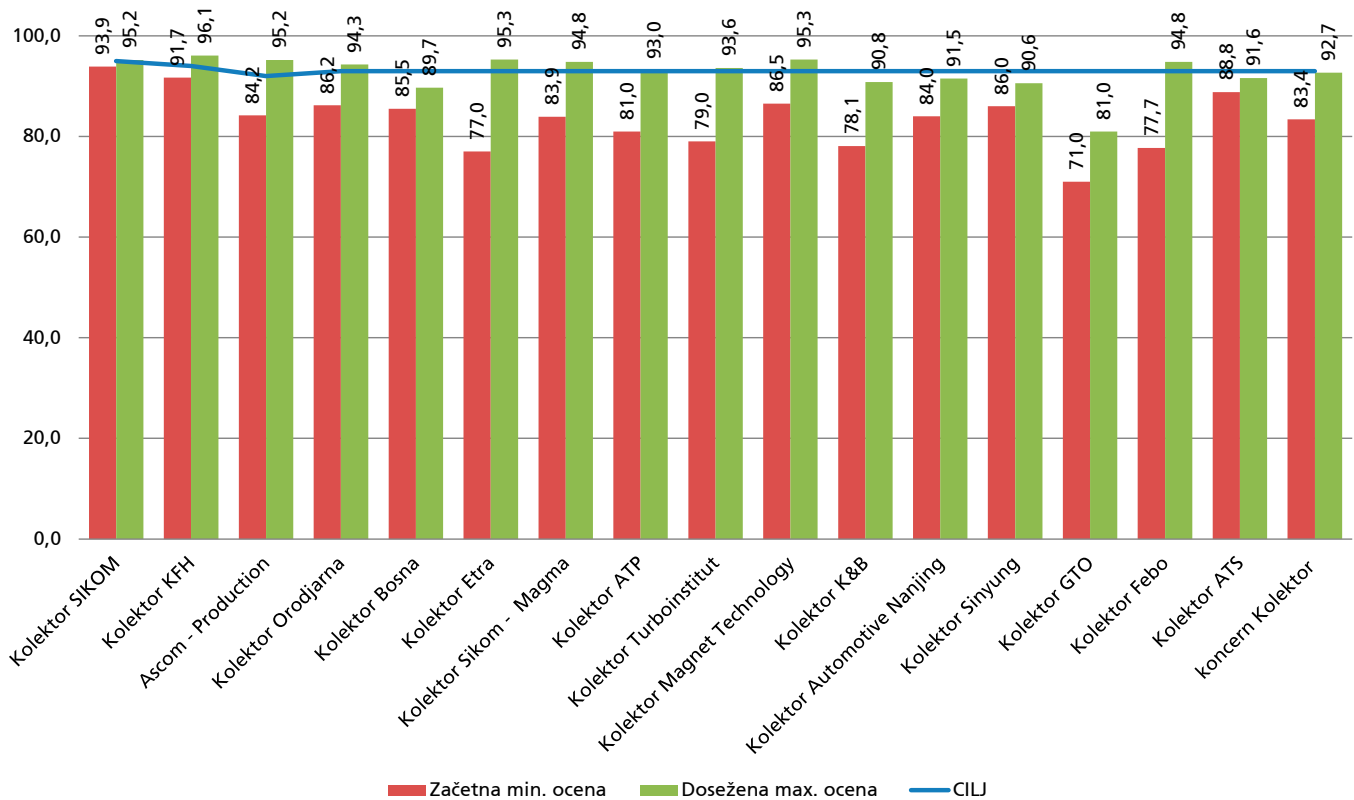
NAPAJALNA OMARICA (K)

TPM
Celostna proizvodna vzdrževanja

NAPREDEK UREJENOSTI PROIZVODNJE PO PODJETJIH - 5S (Obdobje 2014 - 2015)

Berthold Gross, Kolektor Magnet Technology

»5S metoda je več kot le orodje. Je filozofija podjetja, ki je ni ravno enostavno vpeljati, saj so nekateri zaposleni do nje nekoliko zadržani. Naša prednost je, da imamo (skoraj) enako ureditev na vsakem stroju. Tako je za zaposlene lažje opravljati njihovo delo in vzdrževati delovno mesto čisto. Vendarle je mnogo lepše delati na urejenem in čistem delovnem mestu. Po tem principu smo se odločili urediti celotno proizvodno linijo brizganja in priprave materiala kot tudi orodjarno in kontrolo. Prednosti uporabe načel 5S v naši novi proizvodni hali smo videli kot del vitke prakse. Mislim, da ne moremo reči, da smo projekt 100-odstotno zaključili, saj je to proces, ki živi na podlagi izboljšav. Vedno se je potrebno spraševati o procesu in metodah, ki jih uporabljamo, in morda kaj prilagoditi ali popraviti. Zaposleni vidijo, da je s spremembami njihovo delo lažje in okolica bolj urejena. Vendar pa vsi ne vidijo (ali nočejo videti) izboljšav oziroma so nezaupljivi do sprememb. Spremeniti je treba miselnost, s čimer je največ dela pri implementaciji filozofije 5S. Meni osebno se zdi projekt 5S izjemno zanimiv in mi je dal nov pogled na mnogo delovnih mest. Razumem ga tudi kot osnovo za TPM-hišo, projekt, ki se bo v Kolektor Magnet Technology začel novembra letos.«

Z zabavo do znanja

Polona Rupnik

Koncernova služba za kadre je pripravila drugi Dan znanja, dogodek, ki je namenjen Kolektorjevim štipendistom in njihovim mentorjem. Rdeča nit letošnjega dogodka je bilo zdravje, vrhunec dneva pa razglasitev Naj štipendista in Naj mentorja. Za Naj štipendista je bil izbran Mitja Breznik, za Naj mentorja pa Matjaž Pirih.

Naj štipendista in Naj mentorja so v službi za kadre izbrali na podlagi

skrbno pripravljenih kriterijev. Naziv Naj štipendist koncerna Kolektor prejme študent s čim višjo povprečno oceno, s posebnimi dosežki, drugimi udeleževanji oziroma aktivnostmi med študijem, ki se nanašajo na področje njegovega študija, ki se šola redno, brez prekinitve oziroma mirovanja štipendijskega razmerja zaradi slabšega uspeha, v zadnjem šolskem letu sodeluje s koncernom Kolektor na področju izdelave nalog (seminarske, raziskovalne, diplomske, magistrske naloge) ali praktičnih izdelkov, opravlja počitniško delo

ali strokovno prakso v koncernu Kolektor najmanj mesec dni v šolskem letu, ima ustrezno vizijo sodelovanja s koncernom ter druga znanja in kompetence. Pri izboru Naj mentorja pa so odločujoči prilagodljivost, pozitivna naravnost do dela, aktivno prenašanje znanja in izkušenj na mentoriranca, strokovnost, komunikativnost, uvajanje novih sodelavcev v delo, sodelovanje pri izdelavi internih učbenikov in predpisov ter sodelovanje pri internem prenosu znanja.

Matjaž Pirih, Naj mentor

Kakšen je po tvojem mnenju dober mentor?

Pomojem mnenju je dober mentor tisti, ki ima dobro razvite komunikacijske kompetence. Prav tako mora imeti razvito sposobnost prilagajanja različnim okoljem in sposobnost prevzemanja odgovornosti. Velika odgovornost je namreč podajanje znanja in izkušenj na mentoriranca, saj je dejansko od tebe odvisno, koliko znanja bo slednji pridobil. Dober mentor mora tudi uživati v svojem delu oziroma biti pozitivno naravnani do dela, ki ga opravlja.

Si naziv Naj mentor pričakoval ali je bil popolno presenečenje? Zakaj?

Vedel sem, da s trudom in kvalitetno opravljam delo mentorja. Vedno sem bil pozitivno naravnani do dela in se trudil kljub vsem obveznostim aktivno prenašati znanje in izkušnje na mentoriranca. Uvajanje novih sodelavcev v delo mi je bilo vedno v zabavo, saj sem tako tudi preverjal svoje znanje in ga nadgrajeval. Čeprav sem delo vestno opravljal, nisem pričakoval tega priznanja. Lagal pa bi, če bi rekel, da je bilo to priznanje popolno presenečenje, ker sem že v procesu mentoriranja večkrat naletel na pozitivne odzive sodelujočih.

Kaj ti ta naziv pomeni?

Ta naziv mi daje potrditev, da delo opravljam dobro in prenašam znanje v pravi smer ter da so z rezultati mojega dela zadovoljni vsi vpleteni (od

mentorancev do mojih nadrejenih). Poseben občutek je, ko dobiš takšno potrditev.

Verjetno mentor ostajaš tudi v bodoče. Kaj bi na tem področju še rad dosegel?

Seveda, mentor ostajam tudi v bodoče. Glede na to, da sem dobil to priznanje, bom z delom nadaljeval v enaki smeri, vendar z dodatnim zagonom. Zanimivo pa bi bilo in zelo bi bil vesel, če bi v prihodnosti kakšen moj mentoriranec postal Naj mentor. To bi mi bilo res v veselje.

Imaš morda kakšen nasvet za ostale mentorje?

Mladim je potrebno dati priložnost, da se izkažejo. Super je, če z mentorirancem vzpostaviš pristen stik, mu daš občutek, da se lahko zanese nate. Pomembna je pozitivna naravnost k delu v smislu, da ti mentoriranje ni odveč, ampak da v tem tudi sam najdeš izziv in se hkrati skozi učenje drugega tudi sam izpopolnjuješ v smislu, da razvijaš vodstvene in komunikacijske kompetence.

Kdo si po tvojem mnenju zasluži naziv Naj štipendist oziroma kakšen mora biti dober štipendist?

Menim, da je trenutno Naj štipendist postal z razlogom. Naj štipendist mora biti vzoren študent, hkrati pa se mora razvijati tudi v praksi. Kombinacija obeh aspektov (torej znanja in praktičnih izkušenj) je

najboljša in takšni študenti so po mojem mnenju odlični bodoči zaposlitveni kader.

(od leve proti desni) Matjaž Pirih, Naj mentor, Eva Cvelbar Primožič, izvršna direktorica za kadre, Mitja Breznik, Naj štipendist

Elvedin Delalić,
študent

Udeleženci Dneva znanja so uvodoma prisluhnili predavanju Urške Močnik, direktorice Zdravstvenega doma Idrija, ki je spregovorila o zdravju v najširšem pomenu besede. Najbolj pa so se udeleženci zabavali na interaktivni delavnici po mestu, v okviru katere so pridobivali nova znanja in se dodobra razgibali.

»Študent sem že šest let, torej od začetka študija. Dan znanja se mi zdi zelo zanimiv dogodek, saj se v sproščenem okolju lahko študenti in mentorji spoznajo ob reševanju problemov in sprejemanju odločitev pri različnih izzivih. Letošnji dan znanja je bil zelo zanimiv. V prvem delu dogodka smo bili seznanjeni s tem, kako s svojimi življenjskimi navadami vplivamo na svoje zdravje, kar se mi zdi zelo pomembno vedeti. Brez dvoma pa je drugi del dogodka navdušil vse udeležence, saj smo se ob tekmovanju z ostalimi ekipami zelo zabavali.«

Na Dnevu znanja ni manjkalo zabave

Mitja Breznik, Naj študent

Izbran si bil za Naj študenta. Kakšen mora biti po tvojem mnenju dober oziroma Naj študent?

Na fakulteti kot tudi med opravljanjem dela v podjetju sem srečal številne študente koncerna Kolektor, pri katerih občudujem znanje ter

profesionalne izkušnje, ki so si jih pridobili tekom prejetja kadrovske študentske. Mislim, da bomo v prihodnje vsi študenti prerasli v »naj kolektiv« znotraj podjetja. Ogromno zaslug pri uspešnosti študentov ima tudi načrt študentskega ter delo kadrovske službe, ki odlično opravlja svoje delo.

Si ta naziv pričakoval ali je bil popolno presenečenje? Zakaj?

Naziva nisem pričakoval, saj se na natečaj nisem prijavil. Časovni okvir Dneva znanja, znotraj katerega poteka izbor za Naj študenta, se je prekrival z zagovorom magistrske naloge ter zaposlitve v podjetju, zato o prijavi sprva nisem niti razmišljal. Bil sem pozitivno presenečen, ko so me iz kadrovske službe obvestili o ožjem izboru.

Kaj ti naziv pomeni?

Osebo je naziv pohvala za prizadevanje ter vloženo delo v času študija. Je dobra spodbuda za nadaljnje izzive, ki se jih bom loteval.

V času študija si pokazal izjemen uspeh. Povprečna ocena 10 v času študija je zavidanja vreden rezultat. Kako ti je uspelo usklajevati študijske obveznosti s praktičnim delom v podjetju?

Sodelovanja s podjetjem med študijem ne smatram kot dodatne obveznosti. Znanje ter izkušnje, ki

sem jih pridobil v času študija, sem lahko umestil v delo v podjetju ter jih nadgradil. Dodatne obveznosti ter veščine, ki sem jih pridobil med delom v podjetju Kolektor Group, so pripomogle k učinkovitejšemu ter hitrejšemu zaključku magistrske naloge. Seveda so za omenjeno zaslužni tako nadrejeni v podjetju kot tudi osebje na fakulteti, ki so mi omogočili časovno uskladitev vseh obveznosti.

Kakšen je po tvojem mnenju dober mentor?

Po mojem mnenju ni dovolj zgolj prenos znanja, ki je potrebno za opravljanje trenutnega dela oziroma dosego vnaprej zastavljenega cilja. Dober mentor mora mentoriranca pripraviti na izzive, s katerimi se bo srečeval v prihodnosti. Velik del pri uspešnem delu mentorja pa je, da se med pripravnikom ter mentorjem vzpostavi vez, ki temelji na zaupanju ter medsebojnem spoštovanju.

Kakšne načrte imaš za prihodnost?

Kratkoročni cilj, ki pogojuje ostale, je definitivno ta, da se oba s partnerko privadiva na življenje v Idriji, saj oba prihajava s Koroške. V prihodnje bi rad nadgradil svoje znanje ter veščine kot razvojni inženir znotraj podjetja. Moja želja je nadaljevati študij v okviru doktorskega študija in ob tem uskladiti delovne ter družinske obveznosti.

Damjan Gnezda,
mentor

»Dan znanja lahko ocenim kot zelo prijeten in poučen dogodek. Najbolj mi je bil všeč drugi del, kjer smo mentorji in štipendisti sodelovali pri opravljanju zanimive naloge. Definitivno je to pravi način za spoznavanje študentov in mentorjev. Seveda se z vsakim takšnim dogodkom porajajo nove ideje, ki pa jih upoštevajo tudi v koncernu Kolektor.«

Urša Ferjančič,
študentka

»Študentka koncerna Kolektor sem eno leto, tako da sem se tega dogodka udeležila prvič. Mislim, da je bil Dan znanja zelo zabaven in poučen. Poučen zato, ker sem na predavanju dr. Močnikove izvedela marsikaj novega in zanimivega, predvsem pa je bilo predavanje zelo aktualno in je pokrivalo več področij, ne samo strogo zdravstvenega. Bolj zabaven pa je bil drugi del dogodka, tako imenovani team building. Študente in mentorje so razdelili v skupine in nas poslali po Idriji, kjer smo z reševanjem različnih nalog nabirali točke. Moja skupina se je popolnoma vživela v situacijo in na koncu tudi zmagala. Rekla bi, da je bil na nek način poučen tudi ta del dogodka, saj smo se o sebi lahko naučili, kako delujemo pod časovnim pritiskom in v skupini ljudi, ki jih ne poznamo najbolje. Ob koncu dneva smo se predvsem člani skupine med seboj bolje spoznali in na ta način razširili svojo mrežo poznanstev. Na letošnjem Dnevu znanja mi je bil najbolj všeč team building, ker je bil zelo dinamičen in v tej obliki (s tabličnimi računalniki) zame nekaj novega. Mislim, da je Dan znanja dobro zasnovan, zato ga v prihodnje ne bi veliko spreminjala.«

Zmagovalni tim Cvetkine cvetke

60 let pod eno streho

Polona Rupnik

Pisalo se je leto 1954, ko je bilo v Postojni ustanovljeno podjetje Liv. To je bilo sinonim za uspešen gospodarski razvoj, saj je bilo podjetje nekdanj največji gospodarski subjekt v regiji in tudi največji zaposlovalec. Čeprav pred 60 leti ustanovljenega podjetja ni več, pa pod njegovo streho danes deluje pet podjetij – Kolektor ATP, Kolektor Orodjarna – poslovna enota Postojna, Fluidmaster, Liv kolesa in Tajfun Liv. Omenjene družbe v skladu s svojimi vizijami in strategijami ohranjajo lep spomin na nekdanjega gospodarskega velikana in poganjajo gospodarski razvoj regije in prihodnost kraja naprej.

»Vesel sem, da je na lokaciji nekdanjega Liva zrasedel center podjetij, ki niso samo uspešna, ampak sodijo v sam svetovni vrh gospodarske dejavnosti,« je zaposlenim v vseh petih podjetjih in ostalim gostom na slovesnosti spregovoril postojnski župan Igor Marentič in dodal, da to pomeni, da sta v kraju še vedno prisotna znanje ter želja po ustvarjanju in delu. Čeprav regija po številnih

kazalnikih sodi med manj uspešne v Sloveniji, pa ima vsekakor tudi svoje prednosti, pravi državni sekretar na Ministrstvu za gospodarski razvoj in tehnologijo Aleš Cantarutti. Te so nedvomno dobra strateška pozicija in dobre prometne povezave. »Podjetja, ki nadaljujete Livovo tradicijo, imate zelo odgovorno nalogo, saj je po propadu številnih podjetij v sosesčini vsako delovno mesto še toliko bolj pomembno.«

Da imajo vizijo in projekte za nadaljnji razvoj, je dokazalo vseh pet podjetij. Mi se bomo osredotočili le na Kolektorjevi dve. Kolektor ATP je v zadnjih dveh letih pridobil projekt Edison, ki je začel z redno proizvodnjo v drugi polovici leta 2014. Za novomeško tovarno Renault ter Daimlerjevo tovarno v Hambachu izdeluje vse, kar je na sedežih v avtomobilu izdelano iz termoplastov. Sedeži se vgrajujejo v štirikratni Twingo in dvokratni Smart. V prihodnosti želijo razvijati kompetence na področju novih tehnologij, kupcem pa ponuditi pomoč pri razvoju izdelkov. Ponuditi jim želijo celovito rešitev, ne samo posameznih komponent. V začetku letošnjega leta so pridobili projekt za Volvo, Audi in BMW.

Redna proizvodnja pri vseh treh naj bi stekla v drugi polovici leta 2016. Vsa orodja so bila v kompletu zaupana Kolektor Orodjarni PE Postojna, ki je v zahtevanih rokih izdelala orodja v lastni proizvodnji in s pomočjo kooperacije. V postojnskem delu Kolektor Orodjarne bodo v letošnjem letu prodali največ orodij in storitev do zdaj. Povečujejo učinkovitost na vseh področjih in gradijo kompetence, s katerimi so sposobni izdelati najzahtevnejša orodja in jih prodati najzahtevnejšim kupcem. Trenutno imajo v konstrukciji izredno zahtevno orodje za kupca Mahle. Izdelavo takega orodja ti kupec zaupa šele po letih uspešnega sodelovanja in visokih kompetencah konstruktorjev, tehnologov in CNC-operaterjev. Navezali so tudi stik s skupino Daimler-Benz, s katero so v fazi pogajanj za direktno izdelavo orodij.

Platon je dejal, da je pri vsakem delu najpomembnejši začetek. Nedvomno je imel prav. Začetek delovanja podjetja Liv Postojna je bil za kraj izjemnega pomena, podjetja, združena pod njegovo streho, pa se veselijo svetle prihodnosti.

Bivši kadilci so zmagovalci

Claudia Costa, Irena Štucin

Zdravje je osnovna človekova dobrina. Je vir vsega, kar imenujemo blaginja in predpogoj zanjo. Na človekovo zdravje vplivajo različni dejavniki: dedna zasnova, biološke lastnosti (spol in starost), raven medicinske oskrbe v posamezni državi, človekovo okolje in življenjski slog posameznika. Slednji je najpomembnejši med vsemi, saj lahko kar polovico obolevnosti pripišemo nezdravemu življenjskemu slogu. Po drugi strani pa je najlažje vplivati na spremembo življenjskega sloga posameznika, kar ima posledično tudi največji učinek na njegovo zdravje.

V letih 2003 in 2012 je bila med zaposlenimi v koncernu na idrijski lokaciji izvedena anonimna anketa na temo zdravega življenjskega sloga. Po analizi ankete je število kadilcev v porastu. V letu 2012 je bilo med nami kar 30 odstotkov kadilcev. Želeli bi si, da se število kadilcev zmanjša, zato iščemo poti, usmerjene k temu cilju. Ideja, zapisana tudi v organizacijskem predpisu Hišni red, je, da se do konca leta 2017 na območju družb koncerna kajenje ukine, v prehodnem obdobju pa bomo z aktivnostmi za pomoč pri opuščanju kajenja podpirali vse tiste, ki želijo iz te zgodbe priti kot zmagovalci.

Kajenje je v razvitem svetu med dejavniki tveganja za nastanek in razvoj bolezni in smrti, ki jih je mogoče povsem odpraviti, daleč na prvem mestu. Po podatkih Nacionalnega inštituta za javno zdravje (NIJZ) v Sloveniji zaradi posledic kajenja umre vsak drugi kadilec, na letni ravni pa zaradi bolezni, povezanih s kajenjem, prezgodaj umre nekaj manj kot 3.000 ljudi. To je skoraj dvakrat več kot skupaj predstavljajo smrti zaradi umorov, samomorov, prometnih, letalskih in železniških nesreč ter nesreč pri delu.

Kajenje je pomemben dejavnik tveganja za nastanek in razvoj rakastih obolenj, bolezni srca in ožilja in bolezni dihal ter bolezni drugih

organskih sistemov. Tobačni dim vsebuje številne zdravju škodljive snovi, sestavlja pa ga zapletena mešanica prek 4.000 sestavin v obliki plinov in delcev, med katerimi so najpomembnejši nikotin, ogljikov monoksid in katran. Večina kadilcev si sicer želi opustiti kajenje, vendar to nikakor ni lahka naloga. Pogosto zahteva trdo delo in veliko naporov, vendar pa ni neuresničljivo.

Kajenje je pogosto težko opustiti, ker to ni zgolj navada, temveč je odvisnost. Nikotin, ki je v vseh tobačnih izdelkih, ima na človekovo počutje prijetne učinke in je tista snov v cigareti, ki zasvoji, podobno kot heroin in kokain. Več kot kadite, več nikotina potrebujete za enak učinek. Prav zasvojenost z nikotinom otežuje opustitev kajenja. Kadar ne pride do pravočasnega vnosa nikotina, se pojavijo odtegnitveni simptomi, saj se kadilčevo telo odzove vsakič, ko mu nikotina primanjkuje. Kajenje povečuje občutke stresa. Čeprav kadilci pogosto pravijo, da jih cigareta pomirja, pa telo kadilca ni bolj sproščeno kot telo nekadilca. Kadilci namreč poleg običajnega

stresa doživijo tudi stres zaradi odtegnitvenih simptomov, ki se pojavijo kot posledica znižane ravni nikotina v krvi. Nikotin se tako vplete v delovanje telesa, da kadilec kajenje potrebuje že zato, da se počuti »normalno«, sproščenost po pokajeni cigareti pa je kratkotrajna in je zgolj posledica pomiritve odtegnitvenih simptomov.

Zdravju škodljivo je tudi vdihavanje tobačnega dima pri tistih, ki ne kadijo (pasivno kajenje). Ob dolgotrajni izpostavljenosti tobačnemu dimu se pojavijo resne in nevarne posledice za zdravje. Najbolj ogroženi skupini sta otroci in nosečnice.

Opuščanje kajenja je uspešnejše, če se nanj ustrezno pripravite.

1. Premislite, kateri so vaši osebni razlogi za to, da bi prenehali kaditi.

Razlogi za opustitev kajenja so dolgoročne pozitivne posledice za zdravje. Če boste premislili o tem, zakaj kadite, boste lažje razumeli svoje vedenje in predvideli, katere

Opustitev kajenja vam bo prinesla številne koristi:

1. Vaše zdravje in počutje se bosta izboljšala, prav tako tudi telesna zmogljivost.
2. Živeli boste dlje in vaše življenje bo bolj kakovostno.
3. Tveganje, da zbolite za katero od bolezni, ki so povezane s kajenjem, se bo zmanjšalo.
4. Zaustavili boste prezgodnje in hitreje staranje oziroma gubanje kože.
5. Imeli boste lepše in bolj zdrave zobe.
6. Izboljšal se vam bo občutek vonjanja in okušanja.
7. Vaš dom, avto, obleke, dah – vse bo dišalo tako kot prej.
8. Če ste noseči ali nameravate zanositi, bo opustitev kajenja izboljšala vaše možnosti, da boste imeli zdravega otroka.
9. Ljudje, s katerimi živite, še zlasti otroci, bodo bolj zdravi.
10. Dali boste dober zgled otrokom, zaradi česar bo tudi verjetnost, da bo vaš otrok pozneje posegel po cigaretah in postal kadilec, manjša.
11. Imeli boste več denarja, saj ga ne boste potrošili za cigarete.
12. Čas, ki ste ga porabili za kajenje, boste porabili za druge aktivnosti.
13. Svoje razpoloženje in splošno počutje se boste naučili uravnati bolj zdravo in zrelo.
14. Ugotovili boste, da je vaše razmišljanje, da brez cigarete ne zmorete, zgolj zabloda, in naučili se boste normalno živeti tudi brez kajenja.

dejavnosti bo ob opustitvi kajenja koristno uvesti v življenje, da vam bodo zdravo in zrelo pomagale nadomestiti tisto, kar vam je prej dala cigareta. Premislite tudi o najpomembnejših razlogih, zaradi katerih bi opustili kajenje, ki niso

povezani z neposrednimi vplivi na vaše zdravstveno stanje: na primer, koliko denarja boste prihranili (18 cigaret dnevno pomeni prihranek 750 evrov letno) pa tudi koliko časa, saj ne boste hodili na odmor zaradi cigarete.

2. Opazujte se, kje, kdaj in koliko kadite.

Kajenje predstavlja del kadilčevega življenja ter je del vsakodnevnih rutine, zlasti v določenih situacijah in okoljih (jutranja kava, med odmori, po kosilu ipd.). Takšnim situacijam in okoljem pravimo sprožilni dejavniki. Ugotovite sprožilne dejavnike, ki sprožijo željo po kajenju.

3. Določite datum, ko boste prenehali kaditi.

Kajenje lahko opustite naenkrat »čez noč« ali postopoma, z načrtnim zmanjševanjem števila pokajenih cigaret.

4. Razmislite, katero vrsto pomoči boste morebiti poiskali oziroma bi vam ustrezala.

Za kadilca, ki bi rad opustil kajenje, je priporočljivo, da poišče pomoč ali podporo, saj lahko tako zelo poveča svoje možnosti za uspešno opuščanje kajenja.

Kadilcem so na voljo brezplačni programi opuščanja kajenja, ki potekajo v zdravstvenih domovih po vsej državi, kot tudi brezplačni telefon 0802777. V Zdravstvenem domu Idrija svetovanja za opuščanje kajenja potekajo v dopoldanskem in popoldanskem času, in sicer po predhodni prijavi. Prijave za skupinska in individualna svetovanja sprejemajo na tel. številki, 05 37 34 222 vsak dan med 7. in 8. uro ter ob sredah med 13. do 14. uro ali po elektronski pošti na naslov: zdravstvena.vzgoja@zd-idrija.si.

kadmij

baterije za ponovno polnjenje

ogljikov monoksid

avtomobilski izpušni plini

ddt

insekticid

formaldehid

konzervans v medicini, široko uporabljan v kemični, gradbeni industriji.

svinec

bencinski hlapi

nitrobenzen

odatek bencinu

nikotin

strupen alkaloid in droga, ki vzdržuje odvisnost

naftalin

sredstvo proti moljem

metanol

raketno gorivo

metan

močvirski plin, smetiščni plin

cianovodik

strupeni plin, ki so ga uporabljali med 2. sv. vojno

S strupom modrasa do velikega uspeha

Maja Vojska

Gimnazija Jurija Vege Idrija že od nekdanj dijakom na vse možne načine omogoča razvijanje svojih sposobnosti in jim pomaga, da izkoristijo svoj potencial do konca. Uspešnost na tem področju te dni prav gotovo dokazujejo tri mlade raziskovalke, ki z nalogo, ki temelji na zdravnih učinkovinah, izoliranih iz strupa modrasa, žanjejo priznanja strokovne javnosti.

Mlade raziskovalke, dijakinje Gimnazije Jurija Vege Idrija, Teja Kosmač, Julija Križaj in Maja Šubic so z raziskovalno nalogo z naslovom »Izolacija disintegrinov iz strupa modrasa in ocena njihovega antitumorskega potenciala« pozele neverjetne uspehe tako doma kot v tujini. Uvrstile so se namreč v finale največjega južnoameriškega mednarodnega tekmovanja Mostratec v kraju Novo Hamburgo v Braziliji. Konec septembra so za svoje izjemne raziskovalne dosežke prejele tudi elitno Krkino nagrado, ki nagraduje mlade raziskovalce. Med prispelimi 24 nalogami s 13 gimnazij in srednjih strokovnih šol, ki jih je ob pomoči 41 mentorjev in somentorjev pripravilo 50 mladih raziskovalcev, so nagrado podelili 26 dijakom za 13 raziskovalnih nalog. V utemeljitvi Sveta sklada Krkinih nagrad so zapisali, da je nagrajena naloga dokaz želje dijakinj po raziskovanju in učenju, ter jim čestitali za dosežene rezultate, ki so jih s svojo nadarjenostjo, trdim delom, vztrajnostjo in podporo mentorjev dosegle na poti raziskovanja. »Prispevek k znanosti, ki so ga osmislile z raziskovalno nalogo, pa je neprecenljiv vir navdiha današnjim in prihodnjim generacijam Krkinih nagrajencev« so še zapisali.

Uspešnost svoje naloge in pomen nagrad so dekleta komentirala: »Nagrade nam pomenijo potrditev našega truda in napora, ki smo ga vložile v izdelavo raziskovalne naloge. Zelo smo zadovoljne, da smo bile

nagrajene tako v Sloveniji kot tudi na mednarodni ravni, kjer je konkurenca zelo velika. Hkrati so nagrade tudi referenca pri iskanju zaposlitve v prihodnosti.«

Dijakinje so raziskovalno nalogo opravile na Odseku za molekularne in biomedicinske znanosti na Institutu "Jožef Stefan" v Ljubljani pod mentorstvom dr. Adrijane Leonardi in dr. Tonija Petana ter ob veliki podpori vodje odseka, prof. dr. Igorja Križaja.

Zakaj se mladi odločijo za raziskovalno delo?

»Raziskovalno delo nam pomeni nadgradnjo teoretičnega znanja, ki smo ga pridobile med šolanjem na gimnaziji. Naučile smo se veliko novega in pridobile izkušnje na področju dela v laboratoriju,« pravijo. Menijo, da jim je vpogled v delo raziskovalca vsekakor pomagal tudi pri izbiri študija.

Za precej zahtevno temo so se odločile po opravljanju laboratorijskih vaj na Odseku za molekularne in biomedicinske znanosti na Institutu »Jožef Stefan«, kjer so prvič prišle v stik tako z raziskovanjem kot tudi mentorji. Neverjeten uspeh dijakinj pa ne kaže le priznanje domače strokovne

javnosti, ampak tudi pozornost, ki so jo dekleta s svojim delom vzbudila v tujini. »Na naše veliko veselje smo se uvrstile v finale največjega južnoameriškega mednarodnega tekmovanja Mostratec.«

Idrijska gimnazija se zaveda pomembnosti raziskovalnega dela

Borut Hvalec, ravnatelj Gimnazije Jurija Vege, težko skriva navdušenje: »Ob tem uspehu sem zelo vesel in navdušen tudi zato, ker je to potrditev uspešnosti sistema, ki ga že nekaj let uvajamo na šoli. Nadarjenim učencem namreč omogočamo dodatno možnost pridobivanja znanj, priprave na tekmovanja in jim ponujamo možnost, da se ukvarjajo z raziskovalnim delom.« Poudarja, da je vloga šol ne le v promoviranju in motiviranju dijakov, ampak jim pomagajo vzpostaviti tudi prvi stik z mentorji različnih strok. »Pomemben del pri raziskovalnem delu na naši šoli je, da odpiramo mentorski prostor ne le znotraj šole, ampak sodelujemo tudi z lokalnimi inštituti, kot je na primer inštitut na Kolektorju, če pa je raziskovanje v družboslovnih vodah, se obrnemo na idrijski muzej. Pomembno se nam zdi povezovanje naših dijakov z lokalno stroko.«

28. 11. 2015 * ob 18.00

v športni dvorani Gimnazije Jurija Vege Idrija

GOSTI KONCERTA:

Alenka Gotar

Tomaž Klepač

Janina Klenovšek

Rok in Anej Piletič

Blue man

Plesna skupina Twist Divas

Pevski zbor OŠ Idrija

Plesalke OŠ Cerkno

Glasbena skupina

KONCERT ŽIGE LAKNERJA

s simfoničnim orkestrom Simfonika Urhnika
- dirigent: Marko Fabiani

VSTOP PROST!

SPONZORJI KONCERTA:

KOLEKTOR

idrijske novice

KOVINOS d.o.o.

KOMUNALA d.o.o.
IDRIJA Cent. Zlatoba 4

HOTEL

Lindab
IMP Klina

Primorski tui

Miller Gosti
Kuhinjske ustanove
Domoljub 33, Idrija

Potovanje po Avstraliji

Kata Tjuta

Nataša Luša

Vsako potovanje se začne veliko pred dnevno odhoda. Načrtovanje, odločitve, pričakovanja ... Malce strahu in negotovosti, vznemirjenosti ... Z Anko sva se odločili, da obiščeva Avstralijo. Nobena še ni veliko potovala po svetu, sploh pa ne tako daleč. Anka je načrtovala tudi obisk sorodnikov, sama pa sem si želela le nekam daleč. S seboj sva se odločili vzeti najina otroka, Maksa in Hano.

Avstralija torej. Na drugem koncu sveta. Kdaj? Za koliko časa? Odgovori so bili precej preprosti. Treba je bilo uloviti termin dopustov in ga malce razvleči na začetku in koncu. Ogrodje potovanja so predstavljali kraji, ki sva jih želeli obiskati. Uluru je bil osrednji element. Okrog njega so se nanizali Alice Springs, postaja Bon Bon, Melbourne, Ballarat, Adelaide, Perth ter Fremantle. Morali smo prilagoditi garderobo, saj je bila v tem času na

južni polobli zima, velikost kovčka pa teži, ki je predpisana za notranje lete – 20 kg.

V času modernih tehnologij ni težav z nakupom letalskih kart, pridobivanjem vize in rezervacijo izletov in prenočišč. Vse je mogoče urediti prek spleta. Vsak kraj si je mogoče že v naprej ogledati s pomočjo Google Maps. Pa vendar je prišel prav tudi kakšen nasvet – vsakdo, ki je tam že bil, je vedel povedati kaj lepega.

Potovanje iz Idrije preko Münchna in Dubaja do Melbourneja je trajalo več kot 30 ur. Nismo bili preveč utrujeni in tudi 8-urna časovna razlika nam ni nagajala. Obisk Melbourneja smo izkoristili za ogled mesta, akvarija, mestnih parkov, izlet v nacionalni park Port Campbell (250 km od Melbourneja), katerega glavna znamenitost je zaradi abrazije razčlenjena obala, imenovana 12 apostolov, ter obisk v slovenski cerkvi, kjer se ob nedeljskih mašah zbirajo Slovenci iz okolice.

Nadaljevali smo proti severozahodu, v 120 km oddaljeno mesto Ballarat, znano po svoji rudarski tradiciji, kjer so za razliko od Idrije pridobivali zlato. Od Ballarata nas je pot vodila proti zahodu do Adelaide, morda najbolj »evropskega« od avstralskih mest. Razdalje v Avstraliji so velike in zelo hitro se jih navadiš. Mimogrede prehodiš nekaj ulic in narediš nekaj kilometrov ali se z mestnim avtobusom kot za šalo prepelješ 20 km. Težje pa se je navaditi na vožnjo po levi strani.

Iz Adelaide smo se podali v osrčje Avstralije, kar je bil naš glavni cilj. Mesta so si po celem svetu podobna, kar pa smo videli in doživeli na naši poti po divjini, se ne more primerjati z ničemer, kar smo videli do sedaj.

Adelaide na jugu in Darwin na severu Avstralije povezuje 3.000 km dolga cesta Stuart Highway, poimenovana po slavnem raziskovalcu. Alice Springs je nekje na sredi poti in prav tja smo bili namenjeni. Seveda je tja mogoče leteti tudi z letalom, a ko smo dobili

Balarat – turistično rudarsko naselje Sovereign Hill

vabilo Ankinega bratranca, naj ga obiščemo na postaji Bon Bon, smo ga z veseljem sprejeli in prilagodili naše potovalne načrte. Na avtobus družbe Greyhound smo se vkrcali zvečer. Ob nakupu vozovnic so prijazno namenili vsakemu po dva sedeža. Na avtobusu smo tudi prvič srečali aborigine, ki so zasedli zadnji del avtobusa. Kakšne posebne prtljage niso imeli, vsak svojo blazino in odejo, ženske pa še kakšno vrečko. Ko smo šoferju povedali, kje želimo izstopiti, je kmalu ugotovil, h komu gremo, saj na postajo Bon Bon pogosto prihajajo obiskovalci. Prvih 300 km potovanja do Port Auguste je potekalo brez posebnosti, saj do tja vodi avtocesta. V Port Augusti pa nas je čakala truma staroselcev, moških, žensk in otrok, ki se jih je šofer razveselil z: »Oh, Jesus!« Naši dvojni sedeži so se takrat izkazali kot neprecenljivi.

Stuart Highway se nadaljuje kot dvosmerna cesta, po kateri vozijo znameniti tovornjaki z več prikolicami, imenovani road trains. Vsa ta vozila, tudi avtobusi, imajo močne odbijače in kovinsko mrežo do sredine sprednjega vetrobranskega stekla, ki preprečuje, da bi se ob trkih razbilo. Srečanje s kengurujem ali govedom pri hitrosti 100 km na uro je namreč lahko nevarno. Šoferji vozijo kar po sredini ceste, da lažje opazijo živali in se jim tudi izognejo. Nasproti vozeča vozila pa tako in tako opaziš že na nekaj kilometrov, saj je cesta ravna.

280 km od Port Auguste nas je na postaji Bon Bon zgodaj zjutraj odložil

avtobus. Tam nas je že čakal džip s prižganimi lučmi in ob njem Mike. Vsem se je malce oddahnilo, saj telefon tam ne dela in res ne vem, kaj bi počeli, če Mika tam ne bi bilo. Pobrli smo prtljago, se zahvalili šoferju, naložili kovčke v prtljažnik, sedli v džip in se odpeljali do same postaje 20 km stran.

Jutro je pokazalo, kam smo prišli. V prijetni kuhinji je bilo zakurjeno v štedilniku na drva, ob njem je na stolu predla mačka, kuhala se je kava. Mike in Julie sta oskrbnika bivše ovčje farme, postaje, ki je danes del avstralske »grmičarske dediščine« (Bush Heritage) in se financira le z donatorskimi sredstvi. Ozemlje postaje meri okrog 2.100 km² (kar je za desetino Slovenije) in je v državni lasti. Takih postaj je v Avstraliji kar nekaj. V rezervatu skrbijo za ohranjanje naravnega okolja, borijo se proti tujerodnim vrstam rastlinstva in skrbijo za čim bolj naravno okolje, v katerem je prostora za številne prosto živeče živali. Tu se srečujejo različni strokovnjaki, saj jim postaja nudi prostor za preučevanje narave.

Na postaji smo preživeli dva čudovita dneva – jutro smo začeli z daljšim sprehodom, kasneje pa smo se odpravili na safari. Z dvema džipoma smo prevozili dobršen del posestva, si ogledali zapuščene vodnjake, ovčje stajne in zbiralnike vode. Med vožnjo smo opazovali prosto živeče kenguruje in emuje, ki so nam velikokrat prečkali pot. Ptice, ki so se oglašale vsepovsod, se ne da prešteti. Srečali smo tudi dva

kuščarja. Čeprav smo se s kengurujimi srečali že v Ballaratu, kjer smo jih v parku lahko božali in hranili, je bilo srečanje z živalmi v divjini čisto nekaj drugega. Imeli smo neverjetno srečo, da je 14 dni pred našim prihodom deževalo. To je pomenilo, da je bila narava v cvetju, čeprav je bila uradno še zima (samo nekaj podatkov za boljšo predstavo o tej zimi: nočne temperature so bile res bolj blizu 0, dnevne pa so se v tem delu povzpeli tudi do 25 stopinj, južneje pa do 15). Pogledali in poslikali smo vsako rožico ob poti. Povzpeli smo se na dve »gori« in se sprehodili po obali slanega jezera. Z Mikom in Julie smo se pogovarjali o tem, kako se živi tako daleč stran od civilizacije; do prve trgovine je več kot 200 km, pošto jim pripelje avtobus, telefonske povezave ni – imata pa internet in radio zvezo. Električno pridobivata s sončnimi celicami, vodo črpata iz arteških vodnjakov, gorivo jima dostavijo v cisternah, vodo grejeta s plinom. Z živili morata ravnati racionalno in dobro načrtovati, kaj kupiti. Nekaj zelenjave pridelata sama, a je sezona pridelave zaradi visokih temperatur kratka. Povedala sta nam, da nista osamljena, da imata celo leto veliko obiskovalcev, ki pridejo bodisi kot prostovoljci pomagat na postajo ali pa kot raziskovalci v okviru raziskovalnih nalog.

Po dveh dneh smo v ranem jutru ponovili vajo z avtobusom in ob treh čakali nanj sredi ničesar. Avtobus je bil točen, šofer nam je poiskal primerna mesta, poslovili smo se od Mika in se

odpeljali. Čakala nas je 940 km dolga vožnja do Alice Springsa.

Vsake tri ure se je avtobus ustavil na postajališču, ki je bil trgovina, bencinska črpalka, pošta, lokal z WC-ji – skratka vse v malem. Na postajah je deloval tudi telefonski signal. Zanimivo je bilo, da nikjer v Avstraliji nismo naleteli na neurejeno stranišče, niti na najbolj odročnih krajih. Pokrajina se ves čas potovanja ni bistveno spreminjala: rdeč pesek, poraščen z grmovjem, ponekod drevesi. Počasi se je pokrajina ovčjih farm prelevila v pokrajino govedorejskih. Sem in tja so bile črede goveda, kengurujev, v nekem trenutku celo kamel.

Po enajstih urah vožnje smo prispeli v Alice Springs, mesto, ki leži skoraj na sredi Avstralije. Mesto ima nekaj več kot 28 tisoč prebivalcev in deluje zaprašeno. Skozenj »teče« reka Todd, ki je večino časa modra samo na zemljevidu. »Če vidiš reko Todd teči trikrat v življenju, si domačin,« nam je povedal naš vodič na izletu.

Naslednje jutro nas je čakal tridnevni izlet na Uluru. Z avtobusom za 21 oseb nas je šofer, vodič in kuhar v eni osebi pobral pred našim prenočiščem. Sledila je vožnja do nacionalnega parka Yulara, 445 km oddaljenega od Alice Springsa. V nacionalnem parku je sicer tudi letališče, a kaj, ko z letalom zamudiš vse zanimivosti. Prostranost divjine, nabiranje lesa za večerni ogenj, postanek na postaji, kjer se ti zdi, da si zašel v nek film o selitvi aboriginov. Pa tudi to, da najprej v puščavi zagledaš Mt. Connor, skalno gmoto, ki jo mnogi zamenjajo za Uluru, in šele kasneje Uluru ali Ayers Rock, kot so goro poimenovali belci.

V Yulari smo si ogledali aboriginski kulturni center, kjer so razstavljeni predmeti aboriginske umetnosti. To so preprosti izdelki iz lesa, ki so namenjeni vsakdanji rabi, medtem ko so prava posebnost slike. Slikajo z močnimi barvami, s posebnim simbolnim jezikom s pomočjo pik in črt. Zanje je značilno, da so naslikane v tlorisu, kot bi nanje gledal z neba.

Sledil je voden ogled Uluruja. Naš vodič pozna vse »zgodbe iz sanj«, ki so povezane z Ulurujem – sveto goro aboriginov. Vsak kamen, vsaka izboklina ima svoj pomen. 348 metrov visoka gora te prevzame, že ko jo gledaš od daleč, ko pa se je dotakneš, se tudi ona dotakne tebe. Iz nje veje neka starodavna energija, zlahka se prepustiš zgodbam, ki jo obkrožajo in kmalu tudi sam vidiš podobe, o

Pogled na mesto Perth

katerih te zgodbe govorijo. Obkrožili smo sveto goro, kjer je le bilo mogoče. Nekateri deli so za obiskovalce zaprti, ker so namenjeni obredom – tam tudi ni dovoljeno fotografiranje. Zvečer smo skupaj z množicami drugih turistov opazovali sončni zahod, vse poslikali in se napotili v naš kamp. Sami smo si pripravili večerjo po navodilih vodiča in zelo kmalu zaspali. Na voljo smo imeli šotore, vendar smo spali zunaj v močnih vojaških spalnih vrečah SWAG. Kljub vsemu nas je zeblo, tako da smo komaj pričakali jutro. Še v temi smo se odpravili na opazovanje Uluruja ob sončnem vzhodu. Tako kot prejšnji večer smo bili del množice turistov. Kasneje smo obiskali naš naslednji cilj, zgolj 50 km oddaljeno skupino skal Kata Tjuta. Pravijo, da so te gore še svetelše od Uluruja. Če je Uluru svetovno znan, je Kata Tjuta po svoje še lepša, bolj divja in nudi bolj intimno doživetje, saj je manj obiskana in ni primerna za množične skupine obiskovalcev. Med kanjoni Kate Tjute smo prehodili

dobrih 10 km gor in dol, ljudi ni bilo preveč, razgledi pa ... rdeče modri. Čudoviti.

Popoldne nas je čakala pot do nacionalnega parka Watarrka National Park skoraj 300 km stran. Tam smo se utaborili, pekli kruh, jedli kengurujeve zrezke in kengurujev rep, opazovali jasno nočno nebo in hitro pospali, tokrat v šotorih.

Še v temi smo se naslednjega jutra odpravili v Kings Canyon. Vodič me je malce prestrašil s težavnostjo poti, zato sem se odločila, da grem na krajšo, predvsem pa položnejšo turo po dnu kanjona. Če sem bila prikrajšana za razgled, pa sem bila deležna popolne samote kanjona. Dno je poraščeno s stoletnimi evkaliptovimi drevesi, nad strugo kanjona pa se dvigajo rdeče stene. Vse je prežeto z duhom preteklosti. V tem kanjonu, kjer sem bila v zgodnjem jutru, ko se noč še ni čisto poslovila, čisto sama, sem začutila, da sem na kraju, kjer je v

Clianthus formosus, Sturt's Desert Pea, ena izmed avstralskih najbolj znanih divje rastočih rastlin

Predelne stene kanjona King's Canyon

kamnu in drevju zapisana zgodovina.

Ko so se z oglada vrnilo tudi sopotniki, smo se počasi odpravili nazaj proti 435 km oddaljenem Alice Springsu.

Po dnevu, ki smo ga preživel v Alice Springsu, smo potovanje nadaljevali na avstralsko zahodno obalo, v Perth in Fremantle, kjer smo preživel naše zadnje, nepozabne dni v Avstraliji. Perth je od Alice Springsa oddaljen več kot 2.500 km, zato smo tja odleteli z letalom. Ogledali smo si mesto, obiskali notranjost, se seznanili z njihovo tehnično dediščino, kolesarili ob reki Swan, kjer imajo urejene čudovite kolesarske steze, preživel nepozaben dan na plažah Perth in se sredi zime kopali v Indijskem oceanu. Obiskali smo otok Rottnest in preživel sončne dni v Fremantlu ob druženju z Jakobom, Andrewom in njegovo družino.

Po skoraj mesecu dni je bil čas za povratek domov.

Avstralija je izpolnila vsa moja pričakovanja. Mesta so lepa, urejena, zrak čist, veliko je zelenja, ptic, ki se stalno oglašajo in tvorijo posebno zvočno kuliso, ulice so široke, ljudje so prijazni in vse deluje, tako kot mora. Prevzela pa me je dežela v notranjosti (»outback«), njena prostranost, ki je nam, ki se nam pogled takoj zaleti v najbližji hrib, čisto tuja. Prostranost v prostorskem in časovnem smislu, kjer je meja med sedaj in nekoč povsem zabrisana, kjer je mogoče začutiti prvinske elemente. Najbolj pa me je morda presunila »zgodba« drevesa, puščavskega hrasta (Casuarina luehmannii) imenovanega tudi železni les. Drevo prvih 20 let svojega življenja raste v zemljo, širi in pogloblja svoj koreninski sistem, dokler ne najde zadostnega vodnega vira. Potem začne rasti v višino in lahko postane mogočno drevo. Ker pa na leto zraste le centimeter ali dva, so bila vsa drevesa, ki smo jih videli, stara po nekaj sto let. V meni so zbudila spoštovanje, občutek majhnosti in

nepomembnosti. Ta drevesa so bila tam že, ko je naš škafar odkrival živo srebro in bodo še vedno, ko nas že zdavnaj več ne bo. Avstralija je mlada država, poseljena s priseljenci manj kot 200 let, po drugi strani pa je najstarejši kontinent, s svojimi kamni, drevesi in prvotnimi naseljenci, ki se žal zaradi civilizacije izgublja v modernem svetu.

Na našem potovanju pa smo imeli še to veliko srečo, da smo na poti srečevali ljudi, ki so nam pokazali stvari, ki jih sami morda ne bi našli ali pa bi jih videli drugače. Hvala Johnu, Miku in Julie, Andrewu in Karen, ki so nam odstrli vrata v svoje avstralsko življenje. Hvala Jakobu, ki je pravi Avstrelac, a smo z njim lahko govorili slovensko »po starem«. V lepem slovenskem jeziku.

In kot reče vsak, ki je že kdaj bil v Avstraliji, rečem tudi jaz: še bi se vrnila!

Sončni zahod ob Uluruju

Čas potovanja: **30 dni**

Čas prebit na letalih: **40 ur**

Prevoženi kilometri z avtobusom ali vlakom: **5.000 km**

Joj, kam bi dél? I, kjer si vzel! (Anton Aškrc, Menjik, 1887)

Idrija, kraj ob meji

Anka Vončina, Grega Žorž

Novozgrajena italijanska kasarna nad Idrijo poimenovana po Costantinu

Evropa je danes svet odprtih meja. Kljub prednostim, ki nam jih to prinaša, pa vseeno ne smemo pozabiti na meje svoje domovine. Res je, da si Slovenec lahko kjerkoli, a narodnost najlažje predstavimo s pripadnostjo državi, uokvirjeni v meje. Čeprav se danes zdi, da naš Idrijsko-Cerkljanski svet ni obmejno območje, je naša dediščina meja pisana.

Naravne meje

Z malo domišljije smo na meji med Dinarskim gorstvom in Alpami, med Gorenjsko in Primorsko, med Panonsko in Padsko nižino, med submediteranskim, celinskim in alpskim podnebjem ... Še izrazitejši sta dve naravni meji: idrijski tektonski prelom – podzemska geološka ločnica – je star dobrih pet milijonov let, razvodje med Jadranskim in Črnim morjem pa je staro dobrih 2,7 milijona let in poteka od Porezna, čez Črni vrh, Gladje, Sivko, Ledinsko razpotje na Gore in čez Dole. Dviganje hrbtna, ki deli padavine na dva različna konca Evrope, nastaja s podiranjem afriške pod evropsko ploščo. Nanj so že antični Rimljani naslonili utrjeno

linijo za varovanje njihove svete meje na vzhodu. In ravno razvodje je narekovalo celo evropsko pomembno razmejitev – »pravo« mejo.

Civilizacijske meje

V desetem stoletju je bilo razvodje ločnica med loškim gospodvom freisinških škofov in zahodnim tolminskim gospodvom, ki je takrat pripadalo Ogleju. Tukaj je meja, ne ozirajoč se na gorenjskega ali primorskega lastnika, z manjšimi spremembami vztrajala skoraj tisočletje. Tu čez so v začetku šestnajstega stoletja divjale habsburško-beneške vojne, ki so Habsburžanom zagotovile petstoletno neusahljivo živosrebrno rento. Poraščen svet v slabo poseljenem pasu ob razvodju so pričeli krčiti priseljenci rovtarske kolonizacije v 16. stoletju. Šele takrat se je pokazala potreba, da mejo natančneje določijo. Začrtali so jo okrog leta 1630, ko je bil sestavljen tudi nov urbar. Prvi urbar loškega gospodva je že iz leta 1291, tolminskega pa iz 1377, vendar sta popisovala le kmetije in njihove velikosti. To so bili zametki katastrskih mej, ki jih, dopolnjene, uporabljamo tudi danes.

Oblikovanje novih evropskih držav v 19. stoletju ter stopnjevanje napetosti in nasprotij v začetku 20. stoletja sta pripeljala do velike vojne, katere posledica je bila rapalska meja.

Rapalska meja

Prva svetovna vojna je povsem spremenila svetovni zemljevid. Razpadli so Nemško, Avstro-Ogrsko, Otomansko in Rusko cesarstvo. Usklajevanja in kupčevanja so za diplomatsko mizo (pa tudi pod njo) trajala leta in Slovenci so v njih prvič sodelovali kot političen narod. S Hrvati in Srbi kljub Wilsonovemu programu o samoodločbi narodov niso imeli veliko možnosti, saj so bili pritiski Francije in Velike Britanije premočni. Italiji je glede na obljube izpred vojne (ozemlje do rimske svete meje na vzhodu) v zameno za priznanje Kraljevine SHS in v zameno, da ji prepusti večji del Dalmacije, pripadlo več, kot ji je bilo obljubljeno. To, da je bila v 12. ofenzivi soške fronte potisnjena do reke Piave, ji ni prav nič škodilo.

12. 11. 1920 je bila v italijanskem obmorskem mestecu Rapallo podpisana meddržavna pogodba in meja je zarezala po razvodnem

grebenu. Razmejevala je Kraljevino Italijo in Kraljevino Srbov Hrvatov in Slovencev. O tem, kako je bila krivična na ozemlju Slovenije, je preteklo že mnogo črnila.

Že veliko prej, leta 1918, so naše ozemlje zasedli »junaki od Piave« in celo več: na priključenem ozemlju so takoj začeli s prevzgojo v »višjo« italijansko kulturo, ki pa je presegla vse meje s prevzemom oblasti fašistov leta 1922.

Nova meja je odrezala skoraj tretjino slovenskega ozemlja z okrog tristo stoletja so primorske domove zapustili desetisoči. Življenje prebivalcev ob meji se je povsem spremenilo, sosedje so bili kar naenkrat ločeni, v dveh povsem različnih državah in v zelo drugačnih družbenih razmerah. A vera v pravičnost ni umrla.

Meja in mejniki

Mejo so na terenu označili z mejniki. Od Peči na severu do Reke na jugu je bila razdeljena na 70 sektorjev, ki so jih ločevali glavni mejniki, visoki dober meter, z dobro vidno zaporedno arabsko številko odseka in letnico 1920 ter črko »I« na italijanski in črko »J« (prej SHS) na jugoslovanski strani. Vmesni, manjši (60 cm visoki) mejni kamni so bili postavljeni v vidni razdalji. Pod črto so jim poleg teh označb dodali še njihovo zaporedno rimsko številko. Vseh skupaj je bilo več kot 4600. Ocenjuje se, da jih je na terenu ohranjenih manj kot četrtina. Razmejitvena črta je potekala sledeče: Peč–Mangrt–Jalovec–Triglav–Bogatinsko sedlo–Možic–Porezen–Črni vrh nad Cerknim–Krnice pri Novakih–Špehovše–Bevkov vrh–Hotedršica–Planina–Javorniki nad Cerknico–Bička gora–Snežnik–Kastav–morje vzhodno od Reke. Po Julijskih Alpah se je resnično držala razvodnice, v nadaljevanju pa je Italija posegla tudi na črnomoško stran, in sicer s pretvezo varovanja idrijskega rudnika. Ta meja, z izjemo naselij Krnice pri Novakih, Breznice in Medvedje Brdo, ostaja v uporabi še danes kot meja med občinami.

Varovanje

Italijani so najprej utrjevali pomembne strateške točke z jarki in strojničnimi gnezdi. Do meje in ob njej so gradili cestno mrežo in objekte za pet obmejnih korpusov, ki so mejo varovali. Za obmejne stražarje so gradili skrite, delno v zemljo vkopane pobočne kaverne.

Skrite, delno v hrib vkopane pobočne kasarne nad Jaznami

Rapalska meja

Pripadniki ostalih korpusov (finančne straže, prostovoljne in dobro plačane fašistične milice ...) pa so imeli kasarne v vaseh in ob mejnih prehodih. Vse mogočne in številne utrdbe naj bi predstavljale moč nove italijanske države in njenega režima.

Precej skromnejši so bili objekti na jugoslovanski strani. Le delno zidani, sicer pa leseni, se do danes niso ohranili. Domačini so jim rekli kar barake, jugoslovanski graničarji pa so jih imenovali karavle.

Utrjevanje meja pred novo vojno

Ureditve Evrope po veliki vojni ni prinesla miru in zadovoljstva, nesoglasja in ozemeljski apetiti so se le stopnjevali. Zaradi gospodarske krize finančno izčrpane države so v tridesetih letih vseeno začeli utrjevati svoje meje. Tako so nastale znamenite Maginotova linija v Franciji, češke utrdbe v Sudetih in nemška Siegfriedova linija, švicarska Nacionalna pregrada, Mannerheimova linija na Finskem in linija med Grčijo in Bolgarijo, imenovana Metaxas.

Italijanski Alpski zid je eden največjih evropskih utrdbenih sistemov, dolg 1.850 kilometrov vzdolž celega alpskega loka. Njegove ostaline na slovenskem delu so velikokrat zamenjane z objekti prve svetovne vojne. Italijani so izkoristili prednost težko prehodne naravne ločnice – Alp –, dograjevali in utrjevali so že stare trdnjave. Zaradi strogega varovanja načrtov so jih gradili le preverjeni Italijani iz notranjosti države, gradbišča so bila zastražena in kamuflirana. Domačini so smeli pomagati le pri izgradnji cest, pa še to največkrat le, če so se priključili fašistom.

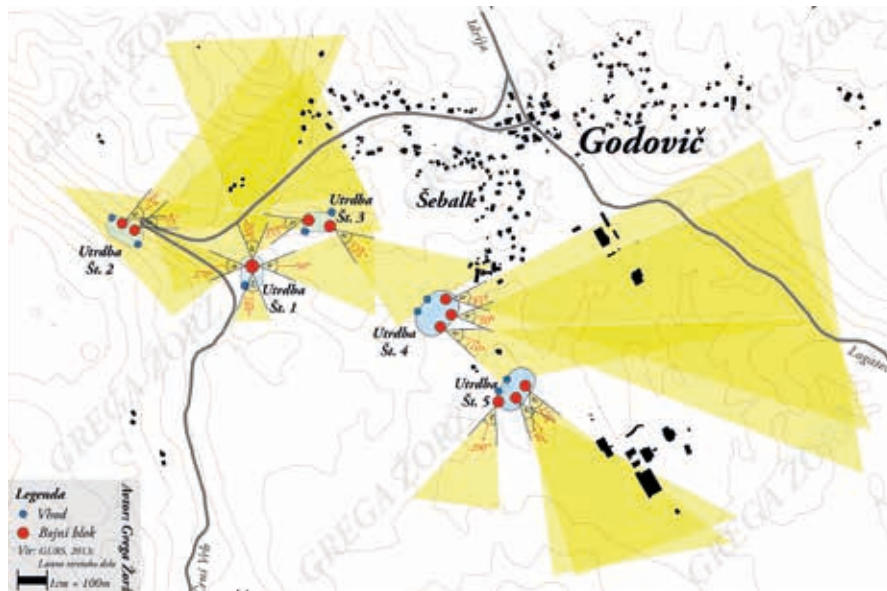
Sosednja Rupnikova linija je predstavljala utrdbeni sistem Kraljevine Jugoslavije. »Neuradno« ime je dobila po vodji del, generalu Leonu Rupniku, rojenem na Lokvah pri Čepovanu. Mlada in neizkušena Jugoslavija, ki je z gradnjo pričela nekoliko kasneje, je sledila francoskemu in češkemu vzoru. Bližajoča se vojna je dela zelo pospešila, zato so oblasti za gradnjo aktivirale vse razpoložljive moči. Za prebivalce na jugoslovanski strani meje je to pomenilo priložnost za zaslužek, s čimer se je ublažila tudi ekonomska kriza. Dokončanje gradnje utrdb je prekinil napad na Jugoslavijo 6. aprila 1941. Razpoložljive vojaške enote so potrebovali na bojiščih. Objekti so ostali razoroženi in brez namembnosti.

Sistem in tipi utrdb

Italijansko linijo sta najprej sestavljali dve obrambni črti: varnostna cona je potekala tik ob rapalski meji, cona za odpor pa nedaleč stran. Kasneje se dodali še tretjo cono v zaledju, razvrščevalno, kjer bi bilo nameščeno večje število vojakov. V grobem so gradili tri tipe dobro kamufliranih utrdb, poimenovane po številki okrožnice, kjer so bila objavljena navodila za gradnjo in protitankovske ovire.

Jugoslovansko linijo sta sestavljala dva tipa utrdb: v prvi črti je bilo več vrst strojničnih bunkerjev, več vrst artilerijskih utrdb pa je sestavljalo drugo sklenjeno črto. V celoti so bile dokončane zaporne utrdbे le na najvažnejšem prehodu med Logatcem in Vrhniko, a so jih že med vojno večino porušili.

Vse te utrdbे so bile namenjene varovanju in obrambi meje, njenih prehodov in pomembnih strateških

Del utrdb Alpskega zidu v Godoviču

položajev. Glavna oborožitev so bile težke strojnice in tudi protitankovski topovi. V večjih krajih ob meji so gradili nastanitvene objekte za različne rodove vojske, finančnih uslužbencev in policije. Predvsem italijanski graditelji so se ponašali z impozantnimi zgradbami. Verjetno najlepša kasarna, poimenovana po kralju Vittoriju Emanuelu III, je bila postavljena v najbolj divjem okolju – pod samim Triglavom. Za največjo pa je veljala idrijska kasarna Costantino Brighenti, zgrajena na hribu nad našim mestom.

Kasarna poimenovana po italijanskemu kralju Vittoriju Emanuelu III tik pod vrhom Triglava

Ohranjanje vojnozgodovinske arhitekturne dediščine

Srečo imamo, da lahko na tako majhnem prostoru poleg starejših utrdbenih sistemov raziskujemo in primerjamo tudi dva popolnoma različna utrdbena sistema druge vojne. Marsikatero stavbo ali cesto s pridom uporabljamo že dolga leta, večina pa jih je ostala pozabljena in sreča je, da niso bile nikomur na poti, sicer bi že izginile. Podobno kot pred leti za soško fronto se počasi obuja védenje tudi o gradnji utrdb ob nekdanji rapalski meji. Vsa medvojna infrastruktura dveh držav z mnogo ostalinami že od davnine tu potekajočih meja je naša kulturnozgodovinska dediščina. Vojna in vojaška infrastruktura je vedno izkazovala največje inženirske dosežke takratnega časa, zato je vredna primerne predstavitve. Sodobna interpretacija te dediščine je lahko temelj kulturnega turizma, predvsem pa bi se na ta način primerno poklonili

trpečim sonarodnjakom tistega časa. Gre za zgodovinski spomin, ki nam že 68 let ne reže več slovenskih src. 15. septembra 1947 je začela veljati Pariška mirovna pogodba, s katero je bil večji del Primorske le priključen matični domovini in življenja ječa je odprla vrata.

In je dél, kjer je vzel, vendar ne vsega!

Letošnjega 12. novembra bomo obeležili že 95. obletnico podpisa rapalske pogodbe. Tega so se že večkrat spomnili naši gorenjski – žirovski in gorenjevaški – sosede. Letos pa dan spominov na konfine in utrdbे organizirata idrijski Mestni muzej in Muzejsko društvo, zato prsrčno vabljeni 14. novembra na idrijski grad. Veselimo se srečanja z vami.

Pred javno tribuno v Idriji, na kateri naj bi občani razpravljali o zelo pereči problematiki

Mučna gimnazijska zagata

Poletni vpis mladine na idrijsko gimnazijo se je povzpел na 74. Število pa še ni dokončno ker se bo verjetno večje število mladine prijavilo v jesenskem roku. Mnogo absolventov osemletk se pred počitnicami še ni moglo odločiti za svojo nadaljno pot. Večje število pa se bo preusmerilo na gimnazijo potem, ko ne bodo sprejeti na razne srednje strokovne šole, na katere je velik pritisk, možnosti sprejema pa so zaradi zmogljivosti, zelo omejene. Tako računajo, da bo z jesenskim vpisom poraslo število kandidatov za prvi razred na kakih 100.

Ob takem številu vpisanih dijakov bi morali na gimnaziji odpreti tri prve razrede. Za ta povečan obisk gimnazije so na razpolago učilnice in kabineti ni pa potrebnega kadra. Če je rast šole v ravnovesju, pa je pomanjkanje učne moči zelo zaskrbljujoče. Dotok mladine na gimnazijo je naraven pojav in dokazuje, da je šola svojemu okolju še kako pomembna.

Razpisi za nova učna mesta ostajajo zadnja leta brezuspešni. Na lanski razpis šestih prostih mest sta se javili samo dve učni moči, na letošnji razpis sedmih prostih učnih mest pa sploh nihče. Zavod je razpisal ista delovna mesta tudi z drugim razpisom. Razpisana so mesta za slovenski in ruski jezik, za sociologijo, filozofijo, psihologijo in matematiko ter telovadbo. Ali bo drugi razpis uspešnejši? Zvomimo! Ob razpisu niso namreč zagotovljena tudi stanovanja za nove učne moči. Od izida drugega razpisa pa je odvisno, koliko učencev bodo lahko na novo sprejeli v gimnazijo. O perečem in pekočem problemu sta svet šole in ravnateljstvo obvestila svet za šolstvo

občinske skupščine že lani oktobra, samo občinsko skupščino pa preko predsednika sveta za šolstvo na nedavni seji obeh zborov. Organi šole so predlagali občinski skupščini, naj zagotovi vsaj dve stanovanji za nove učne moči. Stanovanji bi bili na razpolago letošnjo jesen. Drugi predlog pa je bil v tem, da bo skupščina povečala število štipendij na filozofski in prirodoslovnomatematični fakulteti.

Kakšen je odmev skupščine na problem, ki ne žuli samo šole, pač pa tudi skupščino, mladino in starše? Le predsednik je zmajeval z glavo in ugotovil, da letos stanovanj ni na razpolago, verjetno pa bodo prihodnje leto. Skupščina je torej problem odložila za eno leto.

In kaj sedaj? Kam z mladino, ki ne bo sprejeta na gimnazijo pa čeprav ima zato dobre pogoje? Predviden je samo sprejem odličnih, prav dobrih in dobrih dijakov. Nekateri dobri učenci bodo ostali na cesti. Ker skupščina o zadevi sploh ni razpravljala, niti ni sprejela potrebnih in primernih sklepov nameravajo šolski organi sklicati javno tribuno za vso javnost. Na tribuni bodo prizadeti starši in drugi, ki se zanimajo za šolske probleme v občini podrobneje obveščeni o stanju in problemih na gimnaziji. (l.b.)

Primorske novice, 16. julij 1965

Varčevanje tudi v občinski upravi v Idriji

Ukinili 28 delovnih mest

V upravi občinske skupščine v Idriji že dalj časa sistematično proučujejo notranjo organizacijo dela in možnosti za zmanjšanje števila upravnih uslužbencev. Te zamisli tudi postopno uresničujejo. V upravi skupščine je bilo doslej sistematisiranih skupaj s pomožnimi 94 delovnih mest. Že od novega leta dalje se število dejansko zaposlenih postopoma zmanjšuje. Odpovedali so nekaterim upokojevcem, ki so delali honorarno. Nekateri so odšli sami z uprave na

druga delovna mesta. Tako so imeli pred kratkim le še 80 uslužbencev.

Gospodarska reforma in skrb za štednjo je še pospešila prizadevanja v tej smeri. Svet delovnega kolektiva je prejšnjo sredo obravnaval novo sistematizacijo delovnih mest, ki jo omogoča prehod z resornega na funkcionalni sistem dela. Ta je za razmere funkcionalnejši, saj je mogoče združiti istovrstna opravila z različnih tematskih področij, kar omogoča polno zaposlitev ljudi, ki bodo na tem delali, ter kvalitetno in ekspeditivno reševanje posameznih del. Po novi sistematizaciji je v občinski upravi le 66 delovnih mest. Nekateri izmed nadaljnjih 14 odvečnih uslužbencev izpolnjujejo pogoje za upokojitve, drugi pa se bodo zaposlili v gospodarstvu in drugod. Po novem letu bodo prešle upravne naloge s področja gozdarstva na ustrezne gospodarske organizacije in se bo število upravnih uslužbencev spet znižalo, in sicer na manj kot 60.

Primorske novice, 20. avgust 1965

Praznični «Idrijski rudar»

Za praznik rudarjev je izšla na štirih straneh dvojna številka Idrijskega rudarja. Na prvi strani je lepa slika kipa idrijskega rudarja, ki ga je pred drugo svetovno vojno izdelal idrijski rojak kipar Niko Pirnat. V besedi pa prinaša številka daljši članek o reševanju vprašanj udeležencev NOB v podjetju ter razpravo o pravilniku o formiranju in delitvi osebnih dohodkov v kolektivu. Sledi še članek o razvoju proizvodnje in trgovine z živim srebrom in o delu komerciale, službe pri rudniku. Jubileju rudniške godbe na pihala je posvečen krajši sestavek. Na koncu lista so še podatki o osebnih spremembah v rudniku. Iz njih je razvidno, da je v letošnjih treh pomladnih mesecih vstopilo v delovno razmerje pri rudniku 70 delavcev, zapustilo pa podjetje 35 delavcev. Številko krasijo tudi lepe slike iz življenja podjetja in kolektiva.

Primorske novice, 16. julij 1965

Jesen v kuhinji

Glavna jed: Ajdova kaša z gobami

Potrebujemo:

maslo, 1 srednje velika čebula, 1 strok česna, 50 dag jurčkov ali drugih gob, 2 dl ajdove kaše, 7,5 dl jušne osnove, sol, poper, majaron, 2 vejici peteršilja

Kašo operite in odcedite. Čebulo in česen sesekljajte, gobe očistite in narežite na lističe, sesekljajte tudi peteršilj. Na žlici masla popražite čebulo. Ko začne rumeneti, primešajte česen in gobe. Posolite in na srednji jakosti pražite toliko časa, dokler voda iz gob ne izhlapi.

Nato gobe zalijte z vročo jušno osnovo ali s kropom, primešajte ajdovo kašo, popoprajte in odišavite z majaronom. Kaša naj počasi vre okoli 30 minut.

Ko se voda popolnoma pokuha in ko je kaša že skoraj suha, primešajte še žlico masla in potresite s seseklanim peteršiljem. Na hitro še malo popražite in ajdovo kašo z gobami postrezite.

Opomba: Če je ajdova kaša premalo za samostojno glavno jed, lahko zraven postrežete svinjski ali puranji zrezek.

Maja Vojska

Jesen je že prišla v naše konce in obarvano listje bo kmalu popadalo z dreves. Narava nas je ponovno obdarila s svojimi plodovi in prav je, da jesenske barve vnesemo tudi v kuhinjo. Plodovi gozda in vrta lahko krasijo celoten dnevni jedilnik, saj se jih lahko na več načinov uporabi tako pri predjedi in glavni jedi kot tudi pri sladici. Največkrat se na našem jedilniku v tem času prav gotovo znajdejo buče, gobe vseh vrst in sadje, ki raste na naših vrtovih.

Buče na sto in en način

Redko katero zelenjavo lahko uporabljamo na tako različne načine, kot uporabljamo buče: od bučne juhe in golaža do bučnega zavitka. Jeseni buče uporabljamo za okras, osvetljene pa nam za noč čarovnic

naženejo strah v kosti. So lahko prebavljive in imajo nizko energijsko vrednost, zato so zelo priporočljiva dietna hrana pri različnih boleznih ali pa učinkovita preventiva pred njimi. Še posebej jih priporočajo pri različnih obolenjih želodca in črevesja ter pri ledvičnih boleznih (kamni). Svoje mesto so si izborile tudi na jedilnikih vseh ljubiteljev varovalnega in uravnoteženega prehranjevanja.

Dobrote gozda

Jesen je tudi čas, ko se v gozdu razbohotijo gobe. A preden se predamo kulinaričnim užitek, ki nam jih ponujajo gobe, je potrebno poznati določena dejstva. Verjetno ni treba posebej poudarjati, da vedno nabiramo gobe, ki jih dobro poznamo in za katere smo prepričani o njihovi užitnosti. Gobe so aromatične in okusne. Z njimi radi popestrimo

jesenski kulinarični jedilnik, saj lahko iz njih pripravimo najrazličnejše jedi, od juhe, glavnih jedi do omak in prilog. Vsaki izmed omenjenih jedi dajo gobe poseben okus, zato so pri ljubiteljih dobre kulinarike zelo priljubljene.

Sadje na meniju

Sadje je najbolj vsestranska in velikodušna stvaritev narave. Nobeno drugo živilo ne ponuja toliko raznovrstnih barv, struktur, vonjev in okusov kot sadje. Je eden tistih prigrizkov, po katerih lahko posežemo brez slabe vesti. Ponuja pa tudi veliko možnosti za raznovrstne preproste ali kompleksnejše sladice.

Stopite torej na svoj vrt ali v gozd, pogumno utrgajte sadeže, ki vam jih ponuja narava, in bodite kreativni!

Sladica: Polnjena pečena jabolka

Potrebujemo:

10 drobnih jabolk, 0,5 kg mletih orehov, 15 žlic medu, sok ene limone, limonina lupinica, cimet, cimetove palčke, maslo, pest rozin, nekaj žlic ruma

Jabolka operemo in jim odrežemo vrhove, tako da dobimo pokrovčke. Jabolka izdobljemo in jim odstranimo pečke. Pečico segrejemo na 180 stopinj. Vsako jabolko nadevamo z žlico medu, žlico sesekljanih orehov, koščkom masla, nekaj rozinami, limoninim sokom in cimetom. Jabolka nazaj pokrijemo s pokrovčki in vanje zapičimo po 2 zobotrebca, da med peko ne odpadejo. Pekač namastimo in nanje položimo jabolka. Pečemo jih nekaj minut, dokler ne porumenijo.

Napovednik koncertnih dogodkov v hotelu Jožef

Valentinov koncert

Hamo & Tribute 2 love

11. februarja 2016, ob 19:00

Zasedba Hamo & Tribute 2 Love je geografsko zasidrana v Ljubljani, mentalno pa v Ameriških državah kot so Texas, Louisiana, Tennessee, New Orleans, Memphis, itn. Glasbeno se opredeljujejo kot blues/soul/klasični rock. Navdih fantje iščejo v bogati dediščini rokenrola – pri glasbenih velikanih kot so John Lennon, Paul McCartney, Mick Jagger; v ozadju, kot skupni imenovalec, odzvanja reminiscenca bluesovskih korenin. »Gre za modernejši sound, iskali smo način, kako postaviti blues v ta čas in prostor. Na prejšnji plati smo bili Mississippi, zdaj smo Bežigrad,« so povedali fantje o novi plošči "Pol".

Pesmi Frana Milčinskega - Ježka in slovenske zimzelene skladbe

Aleš Hadalin

21. aprila 2016, ob 19:00

Vokalist Aleš Hadalin in pianist Joži Šalej sodelujeta že od leta 1998. Njun repertoar, ki sta ga preigravala na različnih koncih Slovenije, obsega slovenske in jugoslovanske popevke ter jazz standarde. Čeprav zadnja leta skupaj nista veliko nastopala (Aleš se posveča vokalnim projektom s slovensko ljudsko tematiko, Joži pa sodeluje v različnih glasbeno-gledaliških projektih), se še vedno rada odzoveta tovrstnim povabilom.

Rezervacije vstopnic sprejemamo na:

tel. št.: **08 20 04 250** ali preko e-pošte: info@hotel-jozef.si. Število prostih mest je omejeno.

Koncert v okviru dneva žena Katalena

10. marec 2016, ob 19:00

Po štirih letih, ki so minila od Noči čarovnic, se Katalena, ena najpomembnejših slovenskih zasedb s tistega mejnega polja med t.i. popularno in ljudsko glasbo, med tradicionalnim in urbanim, vrača z novim albumom z naslovom Enci benci Katalenci. Plošča je v osnovi namenjena otrokom, saj za izhodišče jemlje izštevance, hkrati pa sledi vsem ustvarjalnim načelom, ki so jim Katalena zavezani že skozi vseh štirinajst let svojega obstoja, zaradi česar ni zgolj zbirka otroških pesmic, pač pa čisto pravi album, namenjen tako otroški kot tudi »odrasli« publikli. Enci benci Katalenci je torej v prvi vrsti Katalenin šesti album.

Spomladanski koncert Marko Hatlak & KAPOBANDA

18. maj 2016, ob 20:00

Skupino Kapobanda je konec 2013 ustanovil Marko Hatlak skupaj z Goranom Bojčevskim, Miho Megličem in Rokom Hozjanom. Večinoma prekaljeni v Terrafolku in tudi uveljavljeni solisti, ti štirje glasbeniki prinesejo na oder najboljše od balkanskega temperamenta, ciganskih, irskih ljudskih pesmi ter klasike. Člani zasedbe Kapobanda ustvarjajo nepredvidljivo čustveno atmosfero balkanskih napevov. Preizkušajo hitrost svojih prstov ter meje svojih instrumentov skozi preplet solističnih melodij. Poslušalci nikakor ne ostanejo ravnodušni ob zvokih harmonike in glasu, klarineta, kitare in kontrabasa.

HOTEL JOŽEF

Vedno vredno.
Originalna kakovost, varčna cena.

Avtohiša MPI Peljhan, Vojkova 14, Idrija   Prodaja in servis: tel. 05 37 43 207, www.mpi.si

Varčevalni paketi za vzdrževanje vozil, STAREJŠIH OD ŠTIRIH LET.

www.vednovredno.si

**EVT
SISTEMI d. o. o.**
Ekologija, Varnost, Trgovina

**Gozdarske hlače na pas
Arbortec AT 4010**

Profesionalne gozdarske hlače s protiurezno zaščito razreda 1 (20m/s), izjemno elastična dihajoča tkanina ClimaspHERE Breatheflex za maksimalno udobje. Kevlar zaščita na sprednjem spodnjem delu za povečano trpežnost in odpornost na obrabo

274,06 €

**Zaščitna gozdarska rokavica
Arbortec AT 800**

Standardna protiurezna rokavica, prsti in dlan iz vrhunskega usnja. Ojačan dlanski del, zračna in vodoodporna zunanja stran. Ustreza standardu EN381-7 Class 0 (16 m/s).

21,20 €

Gozdarski obutev Giasco Woodcut S3

Usnjena gozdarska obutev z jekleno kapico. Obutev ustreza standardu EN ISO 17249:2007 S3 CI HI WR AN HRO, ima zaščito proti vrezu razred 2 (24m/s), vodoodporen, antistatičen, blaži energijo v petnem delu, protizdrsni in izoliran podplat, ki ščiti pred vbodi in temperaturami do 300 °C ter mrazom do -17 °C. Teža obutev: številka 42 - 1.160 gr.

152,99 €

Vabljeni vsak delovnik med **7:00 in 15:00**,
Trgovina **EVT**, Arkova 11, Idrija. Telefon: **05 37 74 840**

 e-trgovina
<http://trgovina.evt.si>

- PREVOZI OSEB IN SKUPIN

- PREVOZI BLAGA

- HITRA DOSTAVA POŠILJK (Ljubljana in okolica)

- ORGANIZACIJA PREVOZOV

- RENT-A-CAR

RCT TRANS
Partizanska 8, 5280 Idrija
rctrans@amis.net
www.rctrans.si

☎ **041 648 393**
☎ **051 316 999**

Pobarvaj me!

BRUS

TRANSPORT

SCANIA

BRUS d. o. o. Godovič 154, 5275 Godovič

Tel.: (05) 37 25 200, Fax: (05) 37 25 201

E-mail: info@brus.si, URL: www.brus.si